

1928

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. ΖΟΡΑΟΥ

ΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

Φροντιστήριο "Εκκλησιαστικής" Ιστορίας

"Έτος σχολικόν 1968-1969

Κάλη

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ

1-Πίναξ περιεχομένων.....	σελ. 1
2-Βραχυγραφίαι.....	2
3-Είσαγωγή.....	3-4
Κεφ.Α'.Τό πρώτον ἐν Ἀνατολῇ τυπογραφεῖον	
4-α') Ἀνάγκη ἰδρύσεως τυπογραφείου ἐν τῇ Ἀνατολῇ.....	5-6
5-β') Ἡ σύστασις τοῦ πρώτου ἐν Ἀνατολῇ τυπογραφείου.....	7-9
6-γ') Καταστροφή τοῦ τυπογραφείου τοῦ Μεταξᾶ.....	9-12
7-δ') Αἱ ἐκδόσεις τοῦ Μεταξᾶ.....	13-15
8-ε') Ἐπανίδρυσις τοῦ τυπογραφείου ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Ε΄.....	16-20
9-στ') Ἀνακαθίσεις τοῦ τυπογραφείου ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Χαντζερῆ.....	21-24
10-ζ') Ἀνασχημάτισις τοῦ τυπογραφείου ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Γ΄.....	24-29
Κεφ.Β'.Τό νέον τυπογραφεῖον	
11-α') Νέον τυπογραφεῖον.....	29-28
12-β') Χρονολογικός κατάλογος λειτουργίας τοῦ τυπογραφείου.....	26
13-γ') Χρονολογικός κατάλογος τῶν συντακτῶν.....	27
Παράρτημα	
Κατάλογος ἐκδόσεων	
14-α') Αἱ ἐκδόσεις τοῦ Μεταξᾶ.....	29-30
15-β') Αἱ λοιπαὶ ἐκδόσεις τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου.....	30-37
16-γ') Ἔργα ἄνευ χρονολογίας.....	37-38
17-δ') Ἐκδόσεις τοῦ νέου τυπογραφείου.....	39-43
18-ε') Βιβλιογραφία.....	43

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

'Αθ. :	'Αθήναι
'Ανατ. :	'Ανατολική
'Απ. :	'Απόστολος
'Αρ. :	'Αριθμός
'Αρχιμ. :	'Αρχιμανδρίτης
Βιβλ. :	Βιβλίον
Ε.Α. :	'Εκκλησιαστική 'Αλήθεια
"Εκδ. :	"Εκδόσεις
Ένθ. άν. :	Ένθα ἕνωτέρω
Καθ. :	Καθολική
Μ. :	Μεγάλη
Μτφρ. :	Μετάφρασις
'Ο. :	'Ορθοδοξία
'Ορθ. :	'Ορθόδοξος
Οίκ. :	Οικουμενικόν
Π.Α.Α. :	Πρακτικά 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν
σ. :	Σελίς
Σημ. :	Σημειώσεις
Τόμ. :	Τόμος
Π.Σ.Ε.	Παγκόσμιον Συμβόλιον 'Εκκλησιῶν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τό οίκ. Πατριαρχεῖον τό ὁποῖον ὑπῆρξε σωστική κιβωτός τοῦ Γένου⁵, δέν ἔμελλε νά ἀδιαφορήσῃ διά τήν ἐξάτλωσιν τῶν φώτων καί διά τήν πνευματικήν κατάρτισιν αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο ἰδρύσασκε τυπογραφεῖον ἴδιον ἐν τῇ πόλει, συμβάλλον εἰς τήν ἀνάπτυξιν τῶν βραμιμάτων. Τήν σπουδαιότητα τοῦ ἐγχειρήματος τούτου κατανοεῖ τις, ἐάν διαλογισθῇ τὰς συνθήκας τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ἡ ὀφέλεια τῆς τυπογραφίας καί ἡ δι' αὐτῆς διαμόρφωσις τοῦ λαοῦ κατανοεῖται πλήρως, ἐάν ληφθοῦν ὅπ' ὄψει τὰ πρὸ τῆς τυπογραφίας συμβαίνοντα. Τὰ κλειῖστα συγγράμματα, παραδιδόμενα εἰς τοὺς ἀντιγραφεῖς ἐκολοβοῦντο, πολλὰ δέ καί ἀντιγραφόμενα βαθμηδόν ἐξέλιπον. Πολλοί δέ καί ὀη δόκιμοι περὶ τὰ Γράμματα ἄνδρες οὐδέν προσέφερον εἰς κοινόν ὄφελος ἐλλείψει τυπογραφικοῦ φωτός.

Αἱ τοιαῦται δυσχέρειαι αἱ ἐκ τῆς ἀντιγραφῆς ἐκπηγάζουσαι καί ὁ κίνδυνος τῆς λήθης πολλῶν συγγραμμάτων παρεκάλωθη διά τῆς τυπογραφίας, ἣτις χαρακτηρίζεται ὡς κόνων λυτήριον καί κρημάτων ἄλεξητήριον.

Τοιαύτη ἦν ἡ κατάστασις καί ἐνταῦθα πρὸ τῆς μεταφυτεύσεως τῆς τυπογραφίας ἐκ τῆς Βυρῶπης εἰς τήν πόλιν ἡμῶν διά τοῦ ἱερομονάχου Νικοδήμου Μεταξᾶ καί Κυρίλλου, τοῦ Λουκάρεως. Ἐξετυποῦντο βέβαια ἔργα ἐν τε τοῖς Ἑβραϊκοῖς τυπογραφοῖς καί ἐν ἄλλοις ἐν τῇ Ἄλλοδαπῇ, τό τοιοῦτον ὅμως δέν ἐθεράπευε πάσας τὰς ἀνάγκας τοῦ Πατριαρχείου. Ἐπί τῷ σκοπῷ τῆς αὐτοαμύνης καί διαμορφώσεως τοῦ τε κλήρου καί τοῦ λαοῦ, ἰδρύθη ἐνταῦθα τυπογραφεῖον. Ἡ σημασία τοῦτου ὑπῆρξε μεγίστη, κυρίως ἐν τῷ τομεῖ τῆς αὐτοαμύνης τοῦ Πατριαρχείου ἐναντι τῶν κακοδοξιῶν καί τῶν κατηγοριῶν τῆς Ρώμης, ὅθεν κατανοεῖται καί ἡ ἀξία τοῦ ἔργου τῶν δύο κληρικῶν. Δυστυχῶς ὅμως τό τυπογραφεῖον τοῦτο ἐνωρίτατα ἐξέλικεν, ἀντ' αὐτοῦ ἰδρύθη ἕτερον, τό ὁποῖον ἄλλοτε ἐλειτούργει καί ἄλλοτε ἐσίγα, ἐξαρτόμενον ἐκ τῶν συν-

θηκῶν τῆς ἐποχῆς, οὕτω τὸ τυπογραφεῖον ἀκολουθεῖ τὴν τύχην τοῦ Πατριαρχείου ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐμφανίζει διαφόρους φάσεις ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει αὐτοῦ, αἵτινες ἐξετάζονται ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ. Ἡ μελέτη τῶν τοιούτων φάσεων καθίσταται δυσχερῆς λόγῳ ἐλλείψεως ἐπαρκῶν πληροφοριῶν. Ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν πληροφοριῶν πολλαὶ εὐρίσκονται ἐγκατεσπαρμέναι εἰς διαφόρους βιβλιοθήκας μὴ λαμβανόμεναι ἄπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ γράφοντος, λόγῳ μαθητικῶν ὑποχρεώσεων.

Ἐν παραρτήματι παρατίθεται κατάλογος τῶν ἐκδόσεων τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου, τοῦ τε παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου, ἠρτισθεῖς ἐκ μονομερῶν πληροφοριῶν, μὴ ὑπαρχούσης προγενεστέρως μελέτης περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Παρά ταῦτα εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βοήθημα διὰ μίαν καλλιτέραν μελέτην ἐν τῷ μέλλοντι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α :

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΗ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

α*) 'Ανάγκη ιδρύσεως τυπογραφείου εν τῇ 'Ανατολῇ.

Τὰ πρῶτα τυπογραφεῖα ἐν τῇ Πόλει ἡμῶν ιδρύθησαν ὑπὸ 'Εβραίων, οἵτινες, ἐξωσθέντες ἀπὸ τῆς 'Ισπανίας κατὰ τὸ 1492 μετέκρησαν ἐν ταῦθα. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1481-1520 ἐπὶ ἡγεσίας Βεγιαζίτ τοῦ Α', καὶ Χελήμ τοῦ Β' ἀναφαίνονται λειτουργοῦντα τρεῖς τυπογραφεῖα, ἐν οἷς ἐξετυκοῦντο ἔργα ἑβραϊστί, λατινιστί καὶ ἑλληνιστί. (1) Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον δὲν ὑπάρχει, ὥς ἐκ τούτου ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἀγνοία τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐκ τῆς ἐλλείψεως βιβλίων, ἐπικρατεῖ οὐ μόνον μεταξὺ τῶν διαφόρων ~~κοινωνικῶν~~ κοινωνικῶν στρωμάτων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν κληρικῶν. Τοῦ ἀσθενοῦς τούτου σημείου τῆς ἡμετέρας 'Εκκλησίας προσκαθεῖ νὰ ἐπωφεληθῇ ἡ Ρ/Καθολικὴ 'Εκκλησία διαδίδουσα τὰς πλάνας αὐτῆς εἰς τὸ μὴ πεφωτισμένον κοινόν. Οὕτω κατὰ τὸ 1583(2) ἀναφαίνονται 'Ιησοῦϊται μοναχοὶ ἐν τῇ Πόλει, οἵτινες ἔχοντες εἰς τὴν διδασίαν των πολλὰ μέσα, διέσπυρον τὴν πίστιν τῶν ἡμετέρων.

Τὰ τοιαῦτα βλέπων διαδραματιζόμενα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ὁ Πατριάρχης 'Ιερριμίας ὁ Τρανός καὶ γνωρίζων τὴν ἐκ τῆς τυπογραφίας ἐπελευσομένην διαμόρφωσιν τοῦ κοινοῦ, προσεκδήθησε νὰ καθιδρῦσῃ ἑλληνικὴν τυπογραφίαν ἐν τῇ Πόλει. Δυστυχῶς ὅμως αἱ περιστάσεις ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ἀντίθεσις τῆς μὴ πεφωτισμένης μερίδος τῆς 'Ιεραρχίας καὶ τῶν τότε ἰσχυρῶν κληρικῶν, ἐματαίωσαν τὴν προσπάθειαν τοῦ 'Ιερριμίου(3).

Οὕτω ἀπέτυχε μὲν ἡ προσπάθεια τοῦ 'Ιερριμίου, ἡ τύχη ὅμως ἐπεφθλαξε τὴν περάτωσιν τοῦ ἔργου τούτου εἰς τὸν Πατριάρχην Κύριλλον τὸν ~~Πατριάρχην~~ Πατριάρχην Κύριλλον τὸν 1-Γενναδίου 'Ηλιουπόλεως, τὸ πρῶτον ἐν τῇ Πόλει Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, 0.6(1931)295-6

2-Σταυρίδου Βασιλείου, 'Ιστορία τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου, 'Αθ. 1967, σ. 15

3-'Ορθοδοξία, 6(1931)296

τόν Λούκαριν. Ἐκεί πατριαρχείας τοῦ Κυρίλλου ἡ ἄλλειψις τυπογραφείου ἐγένετο περισσότερο αἰσθητὴ λόγῳ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἰησοῦ-
ῖτων. οὗτοι ἐγκατασταθέντες εἰς τὸ Παλατάν καὶ τὸ Σταυροδρόμιον,
συνέστησαν σχολεῖα, ἐνθα ἐδίδασκον τοὺς ἑλληνοφώνους παῖδας δωρεάν,
ἐτρέφον τοὺς πτωχοὺς γονεῖς αὐτῶν, καὶ οὕτω διέσπυρον τὰς ἀπλοῦ-
κας ψυχὰς τοῦ κοινοῦ καὶ διασκέπων τὰς παπικὰς δοξασίας. Ἐπι-
θέ καὶ βιβλία περιέχοντα τὰς καινοτομίας αὐτῶν διένεμον δωρεάν
τοῖς ἡμετέροις (1). Πρὸ τῶν τοιούτων συνθηκῶν εὐρεθεὶς ὁ τότε
πατριαρχεὺς Κύριλλος ὁ Λούκαρις συστήσας τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν τυ-
πογραφεῖον ἐνταῦθα ἐξετίθει, τὰ ἀναγκαῖα τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας
βιβλία καὶ καταπολέμει τὰς μακροδοξίας τὰς ἐμπεριεχομένας εἰς τὰ
ὑπὸ τῶν Ἰησοῦιτῶν διδιδόμενα βιβλία. Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι
σκοπὸς τοῦ ἐν λόγῳ τυπογραφείου ἦτο, ἄφ' ἑνὸς ἡ προσπάθεια τοῦ Οἰ-
κουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τῶν διαφόρων μακροδοξιῶν καὶ ραδιουρ-
γιῶν τῶν ὀργάνων τοῦ Παιτισμοῦ, ἄφ' ἑτέρου δὲ ἡ διαμόρφωσις τοῦ τε
κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ διότι ἐνεργεῖαι τοῦ
Πατριάρχου Κυρίλλου ἐγκριθένθη ἐνταῦθα τὸ τυπογραφεῖον, ἐκλήθη
"Ἡ τριαρχικὸν Τυπογραφεῖον", ἣν καὶ ἦτο ἰδιοκτησία τοῦ ἱερο-
μονάχου Νικοδήμου Μεταξᾶ.

1-Ζαχαρίου Παθᾶ, Κατάλογος Πατριαρχῶν, Β' ἔκδ., Ἄθ. 1884, σ. 123

β') Ἡ σύστασις τοῦ πρώτου ἐν Ἀνατολῇ τυπογραφείου.

Ἡ σύστασις τοῦ πρώτου πατριαρχικοῦ τυπογραφείου, συνδέεται μέ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερομονάχου Νικοδήμου Μεταξᾶ. Οὗτος γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἀκούσας ὑπὸ τοῦ θεοῦ του Νικοδήμου Μεταξᾶ (Μητροπολίτου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου), ἀκέρη μοναχός, μετονομασθεὶς ἀπὸ Νικολάου εἰς Νικόδημον. Ἐπισκεφθεὶς τὸν ἐν Ἀγγλίᾳ εὐπορον ἀδελφόν του, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἰδρῦσῃ τυπογραφεῖον ἐν Ἀγγλίᾳ, λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης ἀμαθείας παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν πρὸς διάδοσιν ἀφελίμων βιβλίων ἀναγκασιούτων.

Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς μεταβάσεως τοῦ Μεταξᾶ εἰς Ἀγγλίαν ἔχωμεν ἀντικρουόμενας πληροφορίες. Ὁ Μ. Παράνικας ἀναφέρει, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ Μεταξᾶς ὑπὸ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐπέμφθη εἰς Ἀγγλίαν, πρὸς ἐκμάθησιν τῆς τυπογραφικῆς τέχνης(1). Τοῦτον ἀντικρούων ὁ Κ. Σάθας ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ του, λέγει, ὅτι οὗτος μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, οὐχὶ πρὸς ἐκμάθησιν τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, ἀλλὰ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐξ ἄλλου ἂν ὁ Μεταξᾶς εἶχε κερωθῆ εἰς Ἀγγλίαν ὑπὸ τοῦ Λουκάρεως, ἅμα τῇ συμπληρώσει τῶν τυπογραφικῶν αὐτοῦ γνώσεων ἀμέσως θὰ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Πόλιν καὶ δὲν θὰ ἰδρῦεν τυπογραφεῖον ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ δὲ Ζ. Μαθᾶς ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν Πατριαρχῶν αὐτοῦ, τὸν ἐν λόγῳ Νικόδημον Μεταξᾶν ὀνομάζει Γρηγόριον Μεταξᾶν, πρᾶγμα τὸ ὁκοῖον δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα(2).

Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ δὲν ἔφερον τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα ἐν Ἀγγλίᾳ. Πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, ἵνα

1-Παράνικα Ματθαίου, Ἐχεδίασμα, Κων/πολις 1867, σ.209

2-Ζαχαρίου Μαθᾶ, ἐνθ. ἀν. σ .123

κα ταστῆ περισσότερον ὀφείλιμος εἰς τό ἔθνος αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νά ἔγκαταστήσῃ τήν τυπογραφίαν του ἐπί ἀδάφους τοῦ Πατριαρχείου διδ καί ἀλληλογραφίαν συνῆψεν πρὸς τόν πατριαρχεῦοντα Κύριλλον τόν Λούκαριν, ὅστις ἐπαφεληθεῖς τῆς ἀνεξιθρησκείας καί μετριοπαθείας τοῦ ὑπατεύοντος Χαλίλ Πασᾶ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς εὐμενῶς ἐπεδέχθη τήν πρότασιν τοῦ Μεταξᾶ, ὑποσχεθεῖς αὐτῷ κάσιν συνδρομῆν καί σύμπραξιν.

Οὕτω κατὰ τόν Ἰούνιον τοῦ 1627 ἠρρίκετο εἰς τήν πόλιν ὁ Νικοδόμος Μεταξᾶς, κομίζων τὰ τυπογραφικά μηχανήματα καί τήν βιβλιοθήκην αὐτοῦ. Εὐθύς μόλις ἀπεβιβάσθη τοῦ πλοίου ἀπετάθη πρὸς τόν Κύριλλον τόν Λούκαριν, εἶτα δέ τῆ συνοδείᾳ τοῦ Μητροπολίτου Κορινθίας Δανιήλ, ἐπεσκέσθη τόν παρὰ τῆ Ἰγνήλιῃ Πύλῃ πρεσβευτήν τῆς Ἀγγλίας, οὗτινος τήν βοήθειαν ἐκεκαλέσθη, ἵνα δυνηθῆ νά ἐκτελωνίσει τὰ καινοφανῆ τοῖς κρατοῦσιν μηχανήματα. Ἀμέσως ὁ πρεσβευτής, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου καί τοῦ Ἀλεξανδρείας Γερασίου μετέβη παρὰ τῷ Βεζύρη Χαλίλ Πασᾶ, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἔλαβεν ἔγγραφον ἀδειαν ἐπιτρέπουσαν τήν ἀποβίβασιν τῶν τυπογραφικῶν ἐργαλείων καί τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Νικοδήμου.

Ὁ Λούκαρις παρεκάλεισεν τόν Ἀγγλον πρεσβευτήν, ὅπως ἐπιστεγάσῃ ἐντὸς τῆς πρεσβείας τό τυπογραφεῖον, ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐφάνη τοῦτο εἰς αὐτόν ἀρεκέες, ἐδέχθη μόνον νάα προστατεύσῃ τήν οἰκίαν ἐν ᾗ θά εὐρίσκετο τό τυπογραφεῖον. Ἡ οἰκία αὕτη ἐν τῇ ὁκοίᾳ ἐστεγάσθη τό κρείττον τυπογραφεῖον εὐρίσκετο πλησίον τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας.

γ*) Καταστροφή του τυπογραφείου του Μεταξῶ

*Εκπορευομένη ἡ Αὐτική *Εκκλησία ἀπὸ τῶν καιρικῶν περιστάσε-
ων καὶ τῆς ἐξ *Ανατολῆς φυγαδεύσεως τῶν Μουσῶν, τὰ πάντα ἐμηχανεύ-
θη, ὡς προσηλυτισμὸς τοῦς πιστοῦς τῆς ἡμετέρας *Εκκλησίας. Ἐν ταῖς
προφορικαῖς διδασκαλίαις καὶ πολλὰ κακοδοξα βιβλία διεδόκοντο
εἰ *Ἰησοῦται ἐν τῇ *Ανατολῇ, πρὸς διέδοσιν τῶν κακικῶν διδασκαλι-
ῶν. Ἡ ὑπαρξίς ὁμοῦ τυπογραφείου ἐν τῇ *Ανατολῇ καὶ ἡ δι' αὐτοῦ ἐκ-
δοσίς βιβλίων "τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας" ἀναιροῦντων τὰς κακοδοξί-
ας τῆς Αὐτικῆς *Εκκλησίας, ἐν ἐπιτάσει τὰ ἐκκετατικά καὶ προσηλυ-
τιστικά σχέδια τῶν *Ἰησοῦτῶν. Διὰ τοῦ περιεχομένου τῶν βιβλίων
αὐτῶν, ὅφ' ἐνός μὲν κατεκρημνίσθη ὅ, τι εἶχον οἰκοδομήσει οἱ *Ἰη-
σοῦται ἐν τῇ *Ανατολῇ, ὅπερ τοῦ πρώτου τοῦ Πάπα, ὅπερ τοῦ καθαρ-
τηρίου Πυρός καὶ τῶν ἄλλων κακικῶν διδασκαλιῶν, ὅφ' ἑτέρου δὲ ἀνη-
ροῦντο αἱ κατὰ τῆς *Ανατολικῆς *Εκκλησίας κατηγορίαι, πρῶτον τὸ
ὄκοῖον φαίνεται ἐκ τῶν ἐν λόγῳ βιβλίων.

Τοιαῦτα ἔργα προξενήσαντα μέγα κλῆμα εἰς τοὺς Λατίνους ἦσαν
ὁ διῆλογος τοῦ Μαρωνίου, περὶ τῆς *ἐκπορεύσεως τοῦ *Ἁγίου Πνεύμα-
τος, τὸ βιβλίον τὸ ὅτι τοῦ Μεταξῶ ἐκδοθέν καὶ περιληφθὲν τὰ
ἐξῆς ποιημάτων*) Τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς ἡμῶν Μελετίου *ἀρχιεπι-
σκοποῦ *Ἀλεξανδρείας, Αἰθῆρας, Πενταπόλεως, Αἰθιοπίας καὶ πόσης γῆς
Αἰγύπτου περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα καὶ ἐν εἶδει ἐπιστολῶν. β*) Γεωρ-
γίου τοῦ Κορεσίου τοῦ Κίου διῆλογος μετὰ τινος τῶν φρατῶν. γ*) Παι-
λου ἀρχιεπισκοποῦ θεσ/νίκης βιβλία δύο. τὸ πρῶτον περὶ τῶν αἰτίων
τῆς ἐκκλ. ἐκκλησιαστικῆς διαστάσεως, τὸ δεύτερον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ
Πάπα. δ*) Τοῦ σοφιστοῦ Παρλαμῆ λόγος περὶ τῆς τοῦ Πάπα ἀρχῆς. περὶ
Καθατηρίου Πυρός βιβλίον ἐν. ε*) Γαβριήλ τοῦ Νεβήρου ἐκ Μονεμβασί-
ας ταπεινοῦ μητροπολίτου φιλαδελφείας ἐκθέσις κατὰ τῶν ἀμαθῶς λε-

γόντων και παρανόμως διδασκόντων ότι ημεῖς οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας γνήσιοι και Ὁρθόδοξοι καὶ οὐδὲν ἑσμέν σχισματικοὶ παρὰ τῆς ἁγίας και καθόλου Ἐκκλησίας.

Ὅτε ἐξεδόθησαν τὰ ἔργα ταῦτα τὰ καθαπτόμενα τῆς καπικῆς διδασκαλίας, οἱ ἐνταῦθα Ἰησουῖται ἐξεμάνησαν και ἠπεφάσισαν νὰ τερματίσουν τὸ ψυχοφελές ἔργον τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ διὰ μέσων ἠθεμίτων, κινήσαντες ὀλοκληρον πόλεμον ἐκ τοῦ ἁφανοῦς. Κατ' ἀρχὰς προσεπάθησαν νὰ πείσουν τὴν μονὴν ἐν ἣ οὗτος εἶχεν καρεῖ μοναχός νὰ ἀνακαλέσῃ αὐτόν, κατηγορήσαντες αὐτοῦ, οἱ Ἰησουῖται και ὁ τῆς Γαλλίας Πρέσβυς, ὡς φίλα διακειμένου τῷ Προτεσταντισμῷ και ὑπὲρ αὐτοῦ ἐργαζομένου. Πρὸς πίστωσιν δὲ τῶν δῆθεν φιλοπροτεσταντικῶν διαθέσεων τοῦ Μεταξᾶ, κατεσκευάσαντο αὐτοῦ ὡς Λουθηρανοῦ, αἰρετικοῦ και ὀργάνου τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἧς τὰ σύμβολα ἐξετύπου ἐν τῇ προμετωπίδι τῶν ἐν τῷ τυπογραφείῳ αὐτοῦ ἐκτυπωμένων κομημάτων". Εἰς τοιοῦτον βαθμόν ἐξεμάνησαν κατὰ τοῦ τυπογράφου, ὥστε προέβησαν εἰς θαναύσους ἐπεθέσεις κατ' αὐτοῦ, μεταβαίνοντος ἢ ἐπιστρέφοντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ τυπογραφείου. Ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ὁμως, ταῦτα πληροφορηθεὶς, ἵνα περισώσῃ τὸν Μεταξᾶν τῶν ἐνοχλήσεων τούτων ἔτι δὲ και ἀπὸ πιθανῆς βολοφονίας, παρεχώρησε εἰς αὐτόν ἐντὸς τῆς πρεσβείας δωμάτιον, και φρουροὺς συνοδεύοντας αὐτόν καθ' ὁδόν.

Τὰ τοιαῦτα μέτρα ἀσφαλείας κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Μεταξᾶ, ἔτι περισσότερον συνετέλεσαν ὥστε νὰ κινήσουν ὀλοκληρον πόλεμον ἐκ τοῦ ἁφανοῦς κατὰ τοῦ Μεταξᾶ, τοῦ Λουκάρως και τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας. Εὐθύς ὡς ἀπέτυχεν ἡ πρώτη ἀπόπειρα τῶν Ἰησουϊτῶν πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ Μεταξᾶ ἐντεῦθεν ἐξήμεσαν μίαν τριῶν κατηγορίαν κατὰ τῶν προρρηθέντων προσώπων, παρὰ τῷ διοικητῇ τοῦ Γαλατᾶ, κατηγοροῦντες τοῦ μὲν Λουκάρως ὡς καθαπτομένου τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας

διά τοῦ διαλόγου του κατά 'Ιουδαίων(1), τοῦ δὲ Μεταξᾶ ὡς κατόχου χαρακτηῖρος πολεμικοῦ, ἐμπείρου κατὰ τὰς μάχας, ἀποσταλέντος ἐνταῦθα ἵνα διοργανώσῃ ἐπανάστασιν καὶ τυπώσῃ καὶ ἄλλα ἔργα κατὰ τοῦ Κορανίου ἐξ 'Αγγλίας πεμφθησόμενα. Πρόσέτι διέδιδον ὅτι ἐν τῷ τυπογραφείῳ τούτῳ ἐξετυποῦντο βιβλία, συναρπασόμενα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ προσκαλοῦντα τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Σουλτάνου, τῶν τοιούτων βιβλίων πολλά ἐστάλησαν εἰς Γωσίαν, ἵνα ἐξεγερωσιν αὐτοὺς κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Ὑψηλάντου οἱ Ἰησουῖται ἔδωκαν δῶρα καὶ κληῖθος χρημάτων πρὸς τοὺς κρατοῦντας ἐθνικοὺς, ἵνα ρίψουν ἐν τῇ θαλάσῃ τὸ τυπογραφεῖον(2).

Αἱ τοιαῦται κατηγορίαι διεβιβάσθησαν ὡς ἦτο φυσικόν διὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Γαλατᾶ, ὁ ὁποῖος πιθανῶς ἐδωροδοκῆθη, παρὰ τῷ Βεζύρη Καλίλ Πασᾶ, ὅστις ταραχθεὶς διέταξεν ἵνα περιφρουρηθῇ ἡ οἰκία τοῦ Μεταξᾶ ὑφ' ἑνὸς λόχου Γενιτσάρων. Ἴνα παρεμποδισθῇ δὲ πᾶσα παρέμβασις ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως, τοῦ Πρέσβεως τῶν Ἄγγλων καὶ τοῦ τῆς Ἑνετίας Βαΐλου, ὁ προστάτης τῶν Ἰησουϊτῶν Γάλλος Πρεσβευτῆς συνεκάλεσε τούτους εἰς δεῖπνον. Καθ' ὃν χρόνον δὲ οὗτοι κατὰ τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1628 συνεστιῶντο παρὰ τῷ Γάλλῳ Πρεσβευτῇ, λόχος Γενιτσάρων, πολιορκήσας τὴν οἰκίαν τοῦ Μεταξᾶ, συνέλαβεν αὐτόν τε καὶ τὸν τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας γραμματέα, ὁδηγήσας αὐτοὺς εἰς τὴν ἐν Γαλατᾶ φυλακίαν. Μὴ ἄρκεσθεὶς εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ Μεταξᾶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γενιτσάρων, ἐδέσμευσε πάντας τοὺς ὑπηρέτας, συνέτριψε τὰ κιβώτια καὶ τὰς σκευοθήκας καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὰ τυπογραφικά μηχανήματα, τὸν χάρτην, τὰ βιβλία, πάντα τὰ ἀργυρά σκεύη καὶ χρήματα, ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ παράσημα τῆς Πρεσβείας, ἀπῆλθε τῇ συνοδείᾳ Ἰησουῖτου διερμηνέως, πρὸς μεγάλην χαρὸν καὶ ἀγαλλίασιν τῶν Ἰησου-

1-Κατὰ τὸν Ζ. Μαθᾶν τὸ ἔργον δι' οὗ καταπολεμεῖται ἡ ψευδοθρησκεία τοῦ Μωάμεθ εἶναι τὸ κατηχητικὸν Σύνταγμα τοῦ Κυρίλλου.

2-Ὑψηλάντου Ἀθνασίου, Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν, Κων/πολις 1870 σ. 137

ἰτῶν, οἵτινες κατ' αὐτόν τόν τρόπον ἐκκοδῶν ἐποίησαν τόν μεταξῶν καί τό τυπογραφεῖον του. Πρὸς δημιουργίαν συγχύσεως κατὰ τῷ λαῷ διέδοσαν οἱ Ἰησουῖται ὅτι ἐκεῖ προετοιμάζετο συνωμοσία κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καί ὅτι διὰ τῆς τυπογραφίας ἐκλαστογραφοῦντο τὰ σουλτανικά ψιφνῆματα, προσέτι δέ ἐκόκτοντο καί κίβδηλα νομίσματα.

Τὰ βιβλία ἅτινα προσεκόμισαν οἱ Γεντίτσαροι ἀπερχόμενοι ἐκ τοῦ τυπογραφείου ὑπεβλήθησαν εἰς ἐξέτασιν ὑπὸ δύο ἀνησιθρήσκων Ἑλλήνων. Μεταφρασθέντος τοῦ χωρίου ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Λουκάρως τοῦ καθαιρουμένου τῶν Ἰησουῖτῶν, οὐδέν εὐρέθη ἐν αὐτῷ τό κλημιελές. Ὅς ἦτο συσικόν, ὁ Βεζύρης Καλίλ Πασσῶς εἶχεν ἀκόμη ἐνδοιασμούς κατὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ μεταξῶ χαρακτηρισθέντος ἑκ τῶν Ἰησουῖτῶν ὡς ἠμεγέρτου καί ἐπαναστάτου. Ὁ Σεῖχ οὐλ Ἰολῶν Γιαχγιῶς συναξετάσας τὰ κατ᾽ ἄσχεθόντα βιβλία μετὰ τοῦ Βεζύρου οὐδέν εὗρεν τό κατὰ τοῦ Κορανίου ἀναφερόμενον. Ὅς ἐκ τούτου ἐξέδοκεν τήν ἀπόφασιν, ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ σουλτάνος εἶχεν χορηγήσῃ τό δικαίωμα τῆς ἀνεξιθρησκείας εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει, ἀκαλύτως εὐνανται καί διὰ τῆς γραφίδος νά διατυποῦν τὰ σχετικά μέ τήν θρησκείαν των. Ἡ ἡμερολόγητος αὕτη ἀπόφασις τοῦ Σεῖχ οὐλ Ἰολῶν Γιαχγιῶ καί ἡ παρέμβασις τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας καί τοῦ Βαΐλου τῆς Ἑνετίας, εἰς τήν προστασίαν τοῦ ὀκίου ὑπήγετο, ἔσωσαν τήν ζωὴν τοῦ μεταξῶ μέν, δέν ἠδυνήθησαν ὁμως νά περισώσουν ἑκ τῆν καταστροφῆν τό ψυχωφελές αὐτοῦ ἔργον. Πόλις κατενόησεν ὁ Βεζύρης τήν δουλιότητα τῶν Ἰησουῖτῶν, ἐκλήσθη ὀργῆς, κατ' αὐτῶν καί ἐξεδίωξεν αὐτούς ὡς παρασκοπιούς. Ἐξέδοκεν δέ ἐν συνεχείᾳ διάταγμα δι' οὗ ἐξωρίζοντο οἱ Ἰησουῖται τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους εἰς τό παντελές.

Ἡ Ἐκκλησία τιμῶσα τῆς ὑπηρεσίας τοῦ μεταξῶ, προήγαγεν αὐτόν εἰς ἀρχιεπίσκοπον Κεφαλληνίας καί Ζακύνθου, ἐνεχείρησεν δέ αὐτῷ ἐπιστολήν πιστοποιουῦσαν τήν ἐκλογήν του ταύτην.

δ*) ΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

Τό πρῶτον βιβλίον ὅπερ ἐξέδοκεν ὁ Μεταξᾶς εὐρηται ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον "Τοῦ μακαριωτάτου καὶ σωφροτάτου πατρὸς ἡρώων Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, τάνυν δὲ οἰκουμενικοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου, σύντομος πραγματεία κατὰ Ἰουδαίων ἐν ἁγλῇ διαλέκτῳ πρὸς Γεώργιον τὸν Πάργαν". Κάτωθεν τοῦ τίτλου ὑπάρχει τὸ βασιλικὸν ἐθνόσημον τῆς Ἀγγλίας. Ἀναφέρεται δὲ ρητῶς, ὅτι "ἐτυπώθη ἐν Κων/πόλει θαλάσῃ καὶ ἐπεμελεῖσθαι τοῦ πανοσιωκάτου καὶ λογιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ ἐν ἔτει σφηζ'".

Τό βιβλίον τοῦτο διεσώθη ἐν τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν, ὁμηθὲν ὑπὸ τοῦ Κ.Σ. Ζαμκελίου καὶ περιέχει ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ προμετωπίδῃ ἀναφερομένου κομμάτου καὶ ἑπτὰ ὀμιλίας Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, ἐξ ὧν αἱ μὲν πρῶται ἐξ ἀναφέρονται εἰς τὰς ἐξ Κυριακᾶς τῶν νηστειῶν, ἡ δὲ ἑβδόμη εἰς τὴν κ. παρασκευὴν. Ὁ Μεταξᾶς χαρακτηρίζει τὸ βιβλίον τοῦτο ὡς προοίμιον καρπὸν τῆς τυπογραφίας του καὶ τὸ ἀφιερῶν εἰς τὸν ἄρχοντα μακαριώτατον Βυζάντιον. Ἐκαστὸν τῶν κομμάτων φέρει ἰδιαιτέραν σελίδωσιν. Τό μὲν ἔργον τοῦ Κυρίλλου σύγκειται ἐκ σελίδων ἑκατὸν καὶ μιᾶς, τὸ τοῦ Μαργουνίου δὲ ἐκ σελίδων ἑκατὸν εἰκοσι καὶ δύο.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων(1) καὶ τοῦ Α. Ὑψηλάντου(2) ὁ Μεταξᾶς ἐτύπωσεν τοὺς δύο ἀποδεικτικὸς λόγους τοῦ Παλαμᾶ οὓς ὁ Ὑψηλάντης καλεῖ σύνταγμα, τὸ σύνταγμα τοῦ σχολαρίου καὶ τὸν διάλογον τοῦ Μαργουνίου περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁ διάλογος τοῦ Μαργουνίου ἐτυπώθη ἐν τῇ πόλει μετὰ ἑπτὰ ἄλλων συγγραμμάτων ἀνωνύμων, ὁ Κ. Σάθας ὅμως ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ Μεταξᾶ. Ἄλλο ἔργον μνημονευόμενον ἐν τῇ Θ. Η. Ε. (3) ὡς ἐτυπωθὲν ὑπὸ

1-Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ Πατριαρχευσάντων, βιβλίον ια' σ. 1174

2-Ὑψηλάντου Ἀθ. ἐνθ. ἄν, σ. 137

3-Φοροπούλου Νικ. Μάξιμος Μαργουνίου, Θ. Η. Ε. 8 (1966) σ. 635

τοῦ Μεταξᾶ εἶναι τὸ ἑξῆς: "Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου νῦν Κμηθῶν ἑπισκόπου ἐπιστολαί δύο περὶ τοῦ τίνα τρόπον ἐν τοῖς οὖσι παρακεχώρηται τὰ κακά καὶ τῆς περὶ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως."
Ἐξ αὐτοῦ τοῦ τίτλου φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ δύο ἔργων ἅτινα ἔκδοθέντα ὁμοῦ κατὰ τὸ 1591 ἐν Φραγκφούρτῃ ἐπανεξεδόθησαν κατὰ τὸ 1627 ὑπὸ τοῦ Μεταξᾶ ὑπὸ τὸν προαναφερθέντα τίτλον.

Τὸ βιβλίον ὅπερ πιθανῶς δεύτερον ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν πιστηρίων τοῦ Μεταξᾶ περιέχει πέντε κινήματα, φέροντα ἰδιαιτέραν σελίδωσιν.

α") Τοῦ μακαριωτάτου Πατρὸς ἡμῶν Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Λιβύης, Πενταπόλεως, Αἰθιοπίας καὶ κάσσης γῆς Αἰγύπτου, περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα καὶ ἐν εἶδει ἐπιστολῶν.

β) Πρόκειται περὶ τῶν ἐπιστολῶν Μελετίου τοῦ Πηγᾶ κατὰ τοῦ Πάπα αἰτινας πιθανῶς ἐξεδόθησαν τῇ ὑποδείξει τοῦ ἀνεπιού του Κυρίλλου Λουκάρεως.

γ") Γεωργίου τοῦ Κορεσίου τοῦ Κίου (ἢ Κίου) διαλέξις μετὰ τινος τῶν Φρατῶν.

δ") Νεῖλου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης βιβλία δύο. Τὸ πρῶτον περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαστάσεως, τὸ δεύτερον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα.

ε") Τοῦ σοφωτάτου Βαρλάαμ λόγος περὶ τῆς τοῦ Πάπα ἀρχῆς. Περὶ Καθητήριου Πυρὸς βιβλίον ἓν.

στ") Γαβριὴλ Σεβήρου ἐκ Μονεμβασίας, ταπεινοῦ μητροπολίτου Φιλαδέλφειας, ἔκθεσις κατὰ τῶν ἁμαθῶς λεγόντων καὶ παρανόμως διδασκόντων, ὅτι ἡμεῖς ἢ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας γνήσιοι καὶ Ὀρθόδοξοι παῖδες ἐσμέν σχισματικοί παρὰ τῆς ἁγίας καὶ καθόλου Ἐκκλησίας.

Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἀναιρεῖ τὰ κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας ὑπὸ τοῦ Βελλαρμίνου καὶ Ποσσεβίνου γραφέντα. Ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τμημάτων, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον μέρος ἐξετυπώθη ἐν τῇ πόλει ὑπὸ τοῦ Μεταξᾶ.

ᾠολόκληρον τὸ ἔργον εὑρίσκεται εἰς τοὺς Ἀθωνιτικούς κώδικας 1616, 2137 καὶ 1291.

Ἐκ τῶν προοίμως ἀσχοληθέντων μὲ τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Μεταξᾶ ὁ μὲν Δουσίθεος Ἱεροσολύμων οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Σεβήρου, ὁ δὲ Ὑψηλάντης ἀναφέρει ὅτι ὑπὸ τοῦ Μεταξᾶ ἐξετυπώθη ἔργον τοῦ Σεβήρου "κατὰ τῶν πέντε διαφορῶν". Ὁ ἀρθρογράφος τῆς Ε.Α. ἀναφέρει τὸν προμνημονευθέντα πλήρη τίτλον τοῦ ἔργου. "Ἴσως τὸ ἔργον κατὰ τῶν πέντε διαφορῶν νὰ εἶναι τμημα τοῦ προμνημονευθέντος ἔργου, ἴσως ὁμως νὰ εἶναι καὶ ἀνεξάρτητον, πράγμα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ διαπιστωθῇ διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου. Τὸ οὐσιῶδες ἐνταῦθα εἶναι ὅτι εἴτε τοῦτο ἀποτελεῖ τμημα τοῦ ἔργου τοῦ Σεβήρου εἴτε ἀνεξάρτητον εἶναι, πρέπει νὰ μνημονευθῇ μεταξύ τῶν πρώτων ἔργων, καρπὸν τῆς τυπογραφίας τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ.

ε") 'Επανίδρυσις τοῦ τυπογραφείου ἐπί Γρηγορίου τοῦ Ε'

Τό ἐπί Μεταξᾶ ἰδρυθέν τυπογραφεῖον μόλις ἐπί μίαν ἐξαμηνίαν διατηρηθέν κατεστράφη ὑπό τῆς ἀρχῆς κατόπιν συκοφαντίας τῶν Ἰησου-ῦτῶν. Μετά παρέλευσιν 34 ἐτῶν τυπογραφεῖον τι καί θῆ πατριαρχικόν ἀναφέρεται, ὑπό τοῦ Βρεττοῦ (1), λειτουργοῦν ἐνταῦθα, ἀγνοεῖται ὅμως τό ὄνομα τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτοῦ. Μετά παρέλευσιν ἀρκετῶν ἐτῶν Σαμου-ῆλ ὁ κλεινός (Χαντζερῆς) κατά τό 1747 ἰδρύσασκε τυπογραφεῖον ἐνταῦθα τό ὁποῖον διατηρηθέν ἐπί εἰκοσαετίαν, περιῆλθεν εἰς ἀφασίαν. Ἄντ' αὐτοῦ Γρηγόριος ὁ Ε' ὁ ἀπο Σμύρνης ἰδρύσασκε ἕτερον ἐντός τῶν πατριαρχείων. Τήν γνώμην τοῦ Γρηγορίου περί ἰδρύσεως τυπογραφείου ἀπεδέχθησαν ὁμοφώνως, ἡ ἐνδημουῖσα σύνοδος, οἱ κρούχοντες καί οἱ ἐπίτροποι τοῦ κοινοῦ. Κατά τόν Ἰούνιον τοῦ 1798 ληφθεῖσης τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀδείας ἰδρύθη τό τυπογραφεῖον, ἡ διεύθυνσις τοῦ ὁποῖου ἀνετέθη εἰς τόν Ἰωάννην Κογδόξην τόν ἐξ Ἀρμενίων δι' ἐν ὀλόκληρον ἔτος. Ἐνεκα τῆς τοιαύτης ἐπιστάσις τοῦ Κογδόξη, ὤρισθη δι' αὐτόν ἡ ἀμοιβή τῶν δύο χιλιάδων γροσίων. Καθῆκον τοῦ τυπογράφου ἦτο οὐ μόνον ἡ ἐκτύπωσις ἔργων, ~~καί~~ ἀλλά καί ἡ διδασκαλία τῆς τέχνης εἰς τοῦς καθῆρισμένους ἐργάτας τοῦ τυπογραφείου. Λόγω τῆς προκαθορισθείσης ἀμοιβῆς του ὁ τυπογράφος ἀπεξενώθη τῆς προσόδου τῆς ἐκελευσομένης ἀπό τὰ ἐκτυπωθησόμενα βιβλία. Τά δέ ἔξοδα τὰ ὁποῖα θά ἐδημιουργοῦντο περί τήν τύπωσιν τῶν βιβλίων, καί περί τήν τυπογραφίαν καί περί τὰ ἐργαλεῖα αὐτῆς καί περί τήν ὕλην τῶν βιβλίων θά παρεῖχοντο τῷ τυπογράφῳ ὑπό τοῦ ἐφόρου τῆς τυπογραφίας. Τά δέ βιβλία πρὶν ἢ ἐκδοθῶν ὄφειλον νά κρίνονται ὑπό ἰδιαιτέρας ἐπιτροπῆς ἐξαμελοῦς, ἥτις θά ἔκρινε καί τὰς ἐν τῇ πόλει ἐκδιδομένας ἐφημερίδας, συμμορφουμένη τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ Σουλτάνου Σελῆμ τοῦ Γ' (2).

1-Βρεττοῦ Ἀνδρέου, Νεοελληνική Φιλολογία, Α(101) σ.34

2-Παπαδοπούλου Χρυσοστόμου, Ἡ Ἐκκλησία καί ἡ Ἑλληνική Παιδεία κατά τοῦς μετὰ τήν ἄλωσιν χρόνους, Π.Α.Α., 10(1935) 69.

Διά σχετικῆς ἐγκυκλίου τοῦ Γρηγορίου ἀπηγορεύθη ἡ λειτουργία ἄλλης τυπογραφίας ἐν τῇ πόλει, ἐκτὸς τῆς Πατριαρχικῆς καθὼς καὶ ἡ ἐκτύπωσις ἄλλων βιβλίων ἑλληνικῶν ἢ ἀπλῶν ρωμαϊκῶν τῆς τετραμῆνης κοινῆς ἡμῶν γλώσσης ἐκτὸς ἐκείνων ἅτινα θὰ ὄριζοντο ὑπὸ τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐκτροπῆς.

Τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο "ἐκήρησεν βιβλίων ἱερῶν καὶ ἠθικῶν συγγραμμάτων ἐκδόσεσιν ἀποχρῶντως καὶ καλὰ τὰ προοίμια τῆς ἐπαγγελίας ἐξενήνοχεν"(1). Λόγω ὅμως τῆς καταστάσεως, ἡ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας ἐστράφη πρὸς ἄλλους τομεῖς καὶ οὕτω εἰς ἀφασίαν περιῆλθεν τὸ τυπογραφεῖον, μόνον τὸ σχῆμα καὶ τὸ ὄνομα περισῶζον. Ἡ περίοδος αὕτη τῆς ἀφασίας τοῦ τυπογραφείου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν πατριαρχεῖαν τῶν, Καλλινίκου Δ' καὶ Ἰερεμίου Δ' μετὰ τὴν β' πατριαρχεῖαν τοῦ Γρηγορίου πατριαρχευσάντων, ἤτοι μετὰ τῶν ἐτῶν 1809-1813. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1813-1818 ἐπατριάρχευσεν Κύριλλος ὁ ΣΤ' ὅστις ἀνεκαίνισεν τὸ τυπογραφεῖον ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιν τοῦ Ἀργυράμμου. Ἀπὸ τοῦ 1818 ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνῆλθεν πάλιν ὁ Γρηγόριος ὁ Ε' πατριαρχεύσας τὸ τρίτον, ὅστις ἀνεκαίνισε(2) πάλιν τὸ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον. Φαίνεται δὲ ὅτι τὴν διεύθυνσιν τοῦ τυπογραφείου εἶχεν πάλιν ὁ Ἀργυράμμος.

1-Φωροπούλου Ἰωάννης, Ἀνάλεκτα ἐκ τῶν Πατριαρχικῶν Κωδίκων, Ε.Α.

20(1900) 146

2-Κρυσσοστόμου Παπαδοπούλου, ἐνθ. ἀν. 10(1935) 49

ΣΤ' Ανακαινίσεις του τυπογραφείου επί Κυρίλλου του ΣΤ'

Τό επί Γρηγορίου του Ε' συσταθέν, αλλά εις λήθην περιελθόν τυπογραφείον, ἀνεκαινίσθη κατόπιν συνοδικῆς ἀποφάσεως καί δημοφανείας πρὸς τα ἕτην τῶν προυχόντων τοῦ Γένους καί τῶν ἐπιτρόπων τοῦ κοινοῦ, ἐπί Κυρίλλου τοῦ ΣΤ', αὐτοκρατορικῇ ἀδείᾳ.

Ἡ διεύθυνσις τοῦ νεοσυστάντος τυπογραφείου ἀνεθέθη εἰς τόν Ἄλεξάνδρον Ἀργυράμμον καί εἰς Κωνσταντῖνον τόν Κορέσιον, γραμματικόν τοῦ κοινοῦ, τόν ὑπὸ τόν τίτλον τοῦ Ὀστιάριου γνωριζόμενον, οἵτινες ὡς φαίνεται ἐγνώριζον τήν τυπογραφικὴν τέχνην, διότι χαρακτηρίζονται ὡς δοκιμοὶ καί κατὰ πάντα ἱκανοί. Εἰς τούτους λοιπόν ἐπετρέθη ἢ ἐν πληρεξουσιότητι "οἰκονομία καί διοίκησις", κατόπιν παραδοχῆς συμφωνιῶν καί ὁρων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. Κατόπιν ἐπιθυμίας τοῦ Ἀργυράμμου, καί τοῦ Κορέσιου κατετέθη κοσόν πρὸς ἀγοράν τελειότερων μηχανημάτων, ἵνα μὴ ὑπολείπεται τό πατριαρχικόν τυπογραφείον τῶν ἄλλων.

Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία οὐ μόνον ἐπέτρεψε καί ἐπεκύρωσε τήν ἀνακαινίσειν τοῦ προὔπαρχοντος τυπογραφείου, ἀλλά διεκάλυψε—ἴσως κατόπιν ἐπιθυμίας τῆς Ἐκκλησίας—τήν τε πώλησιν καί τήν ἀγοράν τῶν ἄλλοθεν ἐρχομένων καί ἔστιν ὅτε καί νεωτεριζόντων βιβλίων, ἐπιτρέψασα τήν κυκλοφορίαν μόνον τῶν ἐκ τῆς πατριαρχικῆς τυπογραφίας ἀπολυομένων συγγραμμάτων.

Τό ἀνακαινισθέν τυπογραφείον παρεδόθη εἰς τοὺς προαναφερθέντας ἐκδότας πρὸς διαχείρισιν διὰ τό διάστημα τῶν δέκα ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του, συμμορφουμένων τῶν ἐκδοτῶν πρὸς τοὺς κάτωθι ὁρους:

α') Εἰς τό τέλος ἐκάστου ἐνιαυτοῦ ὀφείλον οἱ ἐκδοταὶ νά δίδουν εἰς τήν Ἐκκλησίαν, λόγῳ ἐνοικίου, τό κοσόν τῶν πεντακοσίων (1) μηδερμῶν αὐξήσιν καί προσθήκην ἐπιδεχόμενον.

1-Δέν ὀρίζεται τό εἶδος τοῦ νομισματός.

β") "Οὐδεμίαν βίαν ἐπάγεσθαι αὐτοῖς παρά τινος συγχωροῦμεν πρὸς ἐκτύπωσιν βιβλίων νέων καὶ παλαιῶν μὴ προηγηθείσης τῆς τῶν ἐνδόξων τοῦ τόπου συμφωνίας".

γ") Οἱ προερρηθέντες τυπογράφοι ἦσαν ἐλεύθεροι νά ἐκτυποῦν ἑλληνικὰς (θύραθεν) καὶ Ἐκκλησιαστικὰς συγγραφεῖς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας προεκδοσθέντους, πλὴν ὅμως οὐκ εἶχον τὸ δικαίωμα νά προσθέσουν εἰς τὰς ἐκδόσεις τὰς ὑπ' αὐτῶν γενησομένης προσίμια, σχόλια καὶ παραρτήματα ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ θεωρητοῦ τοῦ τυπογραφείου.

δ") Οἱ τυπογράφοι, οἱ πρὸ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ τυπογραφείου "θελουσι μένειν ἀκαταξήτητοι καὶ ἀδιάφοροι" πλέον ἔστω καὶ ἂν εἶχον καταθέσει ποσὰ διὰ τὴν τυπογραφίαν. Τοὺς δὲ νέους τυπογράφους οὐδεὶς θά εἶχεν τὸ δικαίωμα ἐξώσεως αὐτῶν ἐκ τῆς θέσεώς των, πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ διαστήματος τῶν δέκα ἐτῶν. Ἐάν δὲ αὐτοί, ἂν ἑαυτῶν ἤθελον ἀναχωρήσει ἢ ἐκ μεταβουλεύσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, θά ἐλάμβανον τὴν ἀξίαν τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐν τῇ τυπογραφίᾳ.

Πάντες οἱ ἄνωτέρω ὅροι προβληθέντες ὑπὸ τῶν τυπογράφων ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀναγκαῖοι διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ ἔργου. Ἐναντι ὅμως τούτων καὶ ἡ Ἐκκλησία προέβηκεν τοὺς ἰδικοὺς της ὅρους:

α") Ἀπιγαρεύθη πᾶσα ἐκδοσις ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων, καινοφανοῦς ἢ ἐκδοθέντος ἢ καὶ ἐκ μεταφράσεως προελθόντος συγγράμματος, ἀντιστρατευομένου τῇ Ὁρθοδόξῳ πίστει, τῷ πολιτεύματι τῆς Χώρας καὶ πᾶσι τοῖς καλοῖς ἤθεσι τῶν ὁμογενῶν.

β") Ἀπηγορεύθη τοῖς τυπογράφοις ἢ ἐκδοσις παντός νέου συγγράμματος μὴ θεωρηθέντος ὑπὸ τοῦ θεωρητοῦ τοῦ τυπογραφείου, ἢ ὑπὸ τούτου ἂ πωρηθῆντος καὶ μὴ προσλαβόντος τοῦ τυπογράφου διὰ γράμματος τὴν συναίνεσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀμα καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν.

γ") Ἐκασπον βιβλίον, ἐξαπολυόμενον ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου

ἔπρεπε νά φέρη τήν σφραγιδα τοῦ τυπογραφείου πρὸς διάγνωσιν.

δ*) Ὅσοκις παρίστατο ἡ ἀνάγκη μετατυπώσεως προεκδοθέντος ἔργου, εἴτε ἑλληνικοῦ, εἴτε πατριτικοῦ, ὤφειλον οἱ ἐκδοταὶ νά κοινοποιήσουν τὸ γεγονός προηγουμένως, καὶ νά καταστήσουν γνωστὰς τὰς γενομένας προσθήκας ὑπὸ μορφήν προσιμίων ἢ σχολίων.

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ἅτινα θά ἔχρηζον ἐκδόσεως καὶ αἱ ἐγκύκλιαι ἐπιστολαὶ τῶν πατριαρχῶν, ὤφειλον νά ἐκτυποῦνται δωρεάν, προσδιδομένης τοῖς τυπογραφοῖς μόνον τῆς δέξιας τοῦ χάρτου.

Ἰγὸς τοὺς ὅρους τούτους ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ τυπογραφείου οἱ προρρηθέντες τυπογράφοι πρὸς κοινήν τοῦ Γένους ὀφείλειαν. Εἰς ἐπικύρωσιν τῶν προσημασμένων ὅρων ἀπελεύθη πατριαρχικὴ ἐγκύκλιος ἣς τὸ περιεχόμενον παρετέθη ἄνωτέρω. (1)

Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1814 φαίνεται δὲ ὅτι τὸ τυπογραφεῖον ἐλειτούργησεν ἡμέσως, ὡς πιστοποιεῖ ἡ κατὰ τὸ 1815 ἐκτύπωσις ἔργου, φέροντος τὸ ὄνομα τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου ὡς καὶ ἡ ὑπαρξίς ἔργων κατὰ τὸ 1816 παρὰ τὴν κληροφορίαν τοῦ ἀρθρογράφου τῆς Β.Α., ὅτι τὸ τυπογραφεῖον ἀνεσχηματίσθη κατὰ τὸ 1817.

Τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο ἀνεσχημάτισεν πάλιν Γρηγόριος ὁ Β' κατὰ τὸ 1820. Ἡ διεύθυνσις ἀνετέθη πάλιν εἰς τὸν Ἀργυράμμον, ὡς πιστοποιεῖται ἐξ ἔργων φερόντων τὸ ὄνομα του. (2).

1-Ἐγκύκλιος Κυριλλοῦ τοῦ 21', Β.Α.2(1900)145-148

2- Salaville, S, Karamanlidika ^{AB} 73(720), 78(230), 98(267)

ζ') 'Ανασχηματίσις τοῦ τυπογραφείου ἐπὶ 'Ιωακείμ τοῦ Γ'

Τὸ Πατριαρχικόν τυπογραφεῖον ἀνεσχηματίσθη ἐπὶ τῆς πρώτης πα-
τριαρχείας 'Ιωακείμ τοῦ Γ'. Δαπάναις τοῦ ἐν Λονδίνῳ διαμένοντος Μι-
χαήλ Ζαρῖφη προσενεγκόντος λίρας χιλίας, ἀνηγέρθη ἐν τῷ περιβόλῳ
τοῦ πατριαρχικοῦ Ναοῦ ΚΧ κατάλληλον οἰκοδομημα ἔνθα ἐστεγάσθη
ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ τυπογραφεῖον. Τοῦ οἰκοδομήματος τούτου τὸ μὲν
πρόσγειον μέρος ὄρισθη ὡς τυπογραφεῖον, τὸ δὲ ἀνώγειον καθορίσθη
εἰς βιβλιοθήκην. Τὸ διὰ τὸ τυπογραφεῖον χρειῶδες ὑλικόν καὶ τὸ μη-
χανικόν πειστήριον ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις διαμένοντος
Δημητρίου Σγούτα. Ἡ συντέλεσις τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ἐνέπνευσεν
εἰς τὸν γηραιὸν διδάσκαλον τοῦ Γένους Α. Χαρίλαον καὶ εἰς τὸν ἐν
τῇ θεολογικῇ σχολῇ τῆς Κάλκης καθηγητὴν τῶν 'Ελληνικῶν καὶ Λατι-
νικῶν ~~ΚΑΡΑΓΑΚ~~ Λεάνδρον 'Αρβανιτάκην τὴν σύνταξιν ἐπιγραμμάτων ἀ-
ναφερομένων, εἰς τὸν Πατριάρχην 'Ιωακείμ, εἰς τοὺς δύο εὐεργέτας
καὶ εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν. Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα εἶναι τὰ κατωθί:

α') 'Επίγραμμα Α. Χαριλάου

Οἶκον ἐυκτίμενον Πατριάρχης εἴσατο τόνδε
κλεινός 'Ιωακείμ ὁ τρίτος, ὡς ὄφθας·

'Εννεσίης μὲ ἐῆς, Μιχαήλ δ' ἀναλώμασιν ἐσθλοῦ,
ᾧ περ ἐπωνυμίη πᾶσι κλετή Ζαρῖφης.

Αὐτὰρ ἐν αὐτῷ ἔνεστι δεδμημενα δώματα καλά,
νέρθε τυπογραφίης, ἄλλο δ' ὑπερθεν, ὄθι
παντοίης σοφίης ὄδε νῦν ξυναγείρωτο βίβλους,
οἷσιν ἔρος Μουσέων κολλᾶ χαριζόμενος.

Τοῖσδεσι δ' εὐεργέων χάρις αἰέν ἀγήρατος ἔσται
οἷς θεός ὑψιμέδων ὄλβια πάντα πόροι.

β') 'Επίγραμμα Α. 'Αρβανιτάκης

Κυδαλίμου μὲν Ἰωακείμ τρίτου, Ἀρχιεράρχου,
Ἐννεσίη πυκινῆ καὶ πόνυ ἡκαμάτη,
Ἀδραΐς δ' αὖ δαπάναις Μιχαήλ Ζαρίφη ἐπέκλησιν,
Τηλεκλύτου γενεῆς ἔρνεος εὐθαλέος,
Δῶμα τυπογραφίῃ τὸδ' ἀνιδρυτ' ἀγλαότευκτον,
τεχνη θεσπεσίῃ, τῆς σοφίης θεράπνῃ.
Τέχνης δ' ἔντεα καλὰ πόρεν Δημήτριος ἔσθλος
Σγούτας προφρονέως, Ἑλλάδος ἁγλαΐη
Ἦρ' ἀγαθὸν ἀνδρῶν μνηστὶς τῶν δ' οὐκοτ' ὀλεῖται,
ἀθάνατος δ' αἰὲν ζήσεται εὐλογίαις (1)

Τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο ἐτέθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰω. Δ. Τανταλίδου προσωρινῶς, ὀριστικῶς δὲ ὑπὸ τὴν τοῦ Μ. Δ. Χαμοδοπούλου. Ὑπὸ τοῦ τυπογραφείου τούτου ἐξαπελύθη ἡ "Ἀλήθεια" κατ' ἀρχάς, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια δὲ ἀργότερον σκοπὸν ἔχουσα τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου ἀμα δὲ τὴν διασφῆτισιν τοῦ τε Χριστιανικοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πράξεων τῆς καθ' ἡμᾶς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐν γένει, καὶ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως εἰδικότερον, δὲν ἐξεδίδοε μόνον τὴν "Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν" ἀλλὰ ἀνελάμβανε ἐκτυπώσεις βιβλίων, ἐκκλησιαστικῶν μουσικῶν βιβλίων, φυλλαδίων, δυπλοτύπων, κινάκων, ἀγγελτηρίων, ἐπισκεπτηρίων καὶ παντὸς εἴδους ἐντύπων εἰς τὴν ἑλληνικὴν, τουρκικὴν καὶ τὰς λοιπὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας (2). Φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο τὸ τελειότερον τῶν πρὸ αὐτοῦ ἰδρυθέντων ἐνταῦθα.

Τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς Ἀληθείας ἐκυκλοφόρησε τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1880, ἔπαυσε δὲ ἐκδοδομένη κατὰ τὴν 11ην Φεβρουαρίου 1881 κατόπιν

1-Ε.Δ.1(1880)32

2-Ε.Δ.20(1900)320

ἡ κοφάσεως τῆς Ὁθωμανικῆς Κυβερνήσεως. Ὑπό τόν τίτλον" Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια" ἐκυκλοφόρησεν κατά τήν 27ην Μαΐου 1881 ἐκδομένη μέχρι τοῦ 1823, ὅτε ὀριστικῶς πλέον ἐκλείσθη τό τυπογραφεῖον λειτουργεῖσαν ἐπί 43 σχεδόν ἔτη. (1)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

ΤΟ ΝΕΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ἐπί Πατριάρχου Ἀθηναγόρου ἰδρύθη τό νέον τυπογραφεῖον τοῦ Πατριαρχείου, στεγασθέν εἰς τό οἶκημα τό ὁποῖον εἶχεν ~~ἔχει~~ ἀνεγερθῆ δαπάναις τοῦ φιλοπόουσου Μιχαήλ Ζαρίφη.

Τήν ~~30~~ Πέμπτην 1ην Νοεμβρίου 1951 ἐτελέσθησαν τά ἐγκαίνια τοῦ νεοιδρυθέντος τυπογραφείου. Ὁ ἁγισμός ἐτελέσθη ὑπό τοῦ ἁοι-δήμου Μητροπολίτου Καλλιθέδος Θεωῶ. Εἰς τόν ἁγισμόν παρέστη ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας καί πολλοί ἄρχιερεῖς, ὅστις ἠλόγησε τήν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τῶν νέων μηχανημάτων. Μετά τόν ἁγισμόν ὁ ἁοι-δημος Μητροπολίτης Καλλιθέδος Θεωῶ παραδίδεν τό τυπογραφεῖον εἰς τήν Πνευματικὴν Διακονίαν ἐπηύθυνε θερμῆς εὐχαριστίας πρὸς τόν Οἰκ. Πατριάρχην Ἀθηναγόραν, τῇ ἐκτιμῇ καί τῇ ὑπομονῇ τοῦ ὁποῖου, συνετελέσθη τό τυπογραφεῖον κατὰ τήν τρίτην ἐκτέλειον τῆς πατριαρχείας του.

Τά μηχανήματα τοῦ ἐν λόγῳ τυπογραφείου, δωρηθέντα ὑπὸ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ὁμογενῶν, ἀεὶς τῆς κυβερνήσεως ἐξετελενίσθησαν ἄνευ δασμοῦ καί τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ Ἰ. Σπανοπούλου καί Μάρκογλου ἐτοποθετήθησαν εἰς τόν κατάλληλον τόπον. Τήν διεύθυνσιν δὲ αὐτοῦ ἀνέλαβεν προσωρινῶς μὲν ὁ Β. Βασιλαϊάδης, ὀριστικῶς δὲ ὁ Νικ. Κλαδοπούλος μὲ διεκπεραιωτὰς τοὺς Μιχαήλ Ἀδριαντιδὴν καί Γεώργιον Γιανιδὸν καί τεχνικόν προσωπικόν τοὺς Μ. Μικρούλην, Σ. Κάλφογλου καί Χ. Βασιλιδὴν (1).

Ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ἐνέπτυξε τήν σημασίαν τοῦ τυπογραφείου διὰ τήν πρόσδοον τῆς Χώρας, τῆς Ἐκκλησίας καί τήν ἀντιμετώπισιν τῶν πνευματικῶν μας προβλημάτων. Ἐτόνισεν δὲ ὅτι ἡ Πνευματικὴ Διακονία, ἡ στοχασθεῖσα τήν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κληρώματος μας ἔσθ' διανοηθῆ διὰ τοῦ τυπογραφείου νά ἐξυμνησθῆ τόν κόσμον τῶν δι-

ανοουμένων και τῶν ἐνταῦθα καθηγητῶν τῶν ὁποίων τὰ κινήματα και μελετήματα μένου ἀνέκδοτα λόγῳ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν. Εἰς τὴν τελετὴν παρέστησαν ὁ πανοσ. Κ. Γλυνός ἐξ Ἀμερικῆς, ὁ καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς Κ. Καλλίνικος, ὁ καθ. τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Φαίθων Κουκουλές. (1)

Τὸ ἐν λόγῳ τυπογραφεῖον ἐξετύπου οὐχὶ μόνον τὸν Ἀπόστολον Ἀνδρέαν, ἐβδομαδιαῖον περιοδικόν, ὄργανον τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου ἀλλὰ και πολλὰς ἐργασίας και μελέτας. Ἡ ζωὴ τοῦ τυπογραφείου τούτου ἀπῆρξε βραχυτάτη. Κατόπιν ἐντολῆς ἐκλείσαν τὰς κύλας του κατά τὸ 1963.

1- Ἀπ. Ἀνδρέας, 1 (1951) ἀρ. 4, 20

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1627-1628, (*Ιανουάριος),	Πατριαρχεῖον :	Κύριλλος ὁ Λούκαρις
1662- _____	Πατριάρχης :	Διονύσιος ὁ Β' Γ' (1)
1747-1767	"	Σαμουήλ ὁ Καντζερῆς
1798-1811(πιθανῶς)	"	Γρηγόριος ὁ Ε'
1814-1809(πρίπου)	"	Κύριλλος ὁ Στ'
1820- _____	"	Γρηγόριος ὁ Ε'
1880-1923	"	Ἰωσήφ ὁ Γ'
1951-1963	"	Ἀθηναγόρας

Σημ: Ἐνταῦθα ἀντιστοιχεῖ ἡ πατριαρχεῖα Διονυσίου τοῦ Γ' (1662-1665)
καίτοι δέν ἀναφέρεται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἂν λειτουργεῖ τυπογραφεῖ-
ον.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΩΝ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1627-1628.....	Μεταξάς
1798-1799.....	*Ιωάννης Παρόλης
1814-1820.....	*Αλέξανδρος *Αργυράμμος καί Κων/τίνος Κορέσιος
1820- —_.....	*Αλ. *Αργυράμμος
1880-1882.....	Η.Δ.Χαρουδούπουλος
1951-1963.....	Β.Βασιλειάδης (προσωρι- νῶς) καί Ν.Κλαδούπουλος (ὀριστικῶς)

СИМАНОГЛИО
КРЕДИТ

П А Р А Р Т Н А

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

α') Αί εκδόσεις του Μεταξᾶ (1627)

1-α') Του μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου πατρὸς ἡμῶν Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, τάνυν δὲ Οἰκουμενικοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου, σύντομος πραγματεία κατὰ Ἰουδαίων ἐν ἁπλῇ διαλέκτῳ πρὸς Γεώργιον τὸν Πάργαν

β') Ὁμιλίας Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου.

2-α') Του μακαριωτάτου πατρὸς ἡμῶν Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, λιβύης, πενταπόλεως, Αἰθιοπίας καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου, περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα καὶ ἐν εἴδει ἐπιστολῶν.

β') Γεωργίου τοῦ Κορεσίου τοῦ Κίου (ἢ Χίου), διαλέξεις μετὰ τινος τῶν φρατέρων.

γ') Νεφλου ἀρχιεπισκόπου Θεσ/νίκης βιβλία δύο, τὸ πρῶτον περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαστάσεως, τὸ δευτέρον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα.

δ') Του σοφωτάτου Βαρλαάμ, λόγος περὶ τῆς τοῦ Πάπα ἀρχῆς.

Περὶ καθαρτηρίου Πυρὸς βιβλίον ἐν.

ε') Γαβριήλ Σεβήρου ἐκ Μονεμβασίας ταπεινοῦ μητροπολίτου Φιλαδέλφειας, ἐκθεσις κατὰ τῶν ἁμαθῶς λεγόντων καὶ παρανόμως διδασκόντων ὅτι ἡμεῖς οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας γνήσιοι καὶ ὀρθόδοξοι κατὰ τὴν ἐσμένην σχισματικῇ παρά τῆς ἁγίας καὶ καθόλου Ἐκκλησίας.

3-Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου νῦν Κυθήρων ἐπισκόπου ἐπιστολαὶ δύο περὶ τοῦ τίνα τρόπον ἐν τοῖς οὔσι παρακεχώρηται τὰ κακά, καὶ περὶ τῆς τ' τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως. (1)

4-Σύνταγμα τοῦ Παλαμᾶ

1-Ἔργον διμερές. Τὸ β' τμήμα καλεῖται καὶ διάλογος τοῦ Μαργουνίου

περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Σημεῖα ἄνωτέρῳ πολυμερῆ ἔργα (1, 2, 3) εἶναι κλημάτια διάφορα ἐκδοθέντα ὑπὸ μορφῆν ἑνὸς βιβλίου. Τὸ μὲν α' ἀκαρτελεῖται ἀπὸ 2 κλημάτια, τὸ β' ἀπὸ 5 καὶ τὸ γ' ἀπὸ 2.

5-Εύνταγμα του Σχολαρχίου.

6-Κατά των πέντε διαφορών Γαβριήλ του Σεβήρου.

β) Αί λοιπαί εκδόσεις του Πατριαρχικού τυπογραφείου

- 1662 7 Ὁρθόδοξος ὁμολογία τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς.
- 1746 8 Ραντισμοῦ στηλίτευσις, α' ἐκδ.
- 1756 9 Ραντισμοῦ στηλίτευσις.
- 10 Χειραγωγία τῶν πλανωμένων. Εὐστρατίου Ἀργέντου
- 1767 11 Διαταγαί γάμων, Παναγιώτου Κυριακίδου τοῦ Βυζαντίου
- 1796 12 Βιβλιάριον κατὰ Λατίνων, Κυρίου Εὐγενίου διδασκάλου τῆς ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει συγκροτηθείσης σχολῆς
- 1798 13 Χριστιανικὴ Ἀπολογία
- 14 Ψαλτήριον Δαυὶδ τοῦ προφήτου καὶ βασιλέως
- 1799 15 Βιβλίον ψυχοφελέστατον, μετρω. ἐκ τῆς ἐπηυξημένης ἐκδόσεως τοῦ αἰδ. Ἀβραάμ ἱερέως, τοῦ ἐκ Καισαρείας.
- 16 Ἐπιτομὴ ἐκ τῶν πρᾶφητᾶν ἀντοδαυϊτικῶν ψαλμῶν
- 1800 17 Σοφὸς Σολωμονοῦν Παροιμιαλαρῆ, μετρω. Κυρ. Γερμανοῦ διδασκάλου τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τῆς Καισαρείας.
- 18 Εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐνός θεοῦ, ἐγχειρίδιον τυπωθὲν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Βασιλείου
- 19 Κανινικόν, Χριστοφόρου μοναχοῦ τῆς Προδρομικῆς σκήτῆσ.
- 20 Πεγιοῦκ Ἀραπισταντὰ Κεφρὸ σεχερηντέ Ἀρχιεπίσκοπος ἅγιος Γρηγόριος τῶν τῆν μουτζελεσὶ Γισουτὶ Ἐρβάνηλαν, ἀναθεωρηθὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Σεραφείμ Ἀγκύρας, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Πακάζογλου Ἀβραάμ.

- 1803 21 α') Ἀπάνθισμα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.
β) Ἀπάνθισμα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, γιανε γκιουλ-
ζάρι ιμανι μεσιχι.
- 22 Εὐχολόγιον τὸ μέγα
- 1806 23 Διδασκαλία εὐσύννοκτος τοῦ μακαρίου Πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Σχολαρίου, ἐπιμελεῖς τοῦ
διδασκάλου Σεργίου τοῦ Μακράου.
- 1807 24 Ἐξηγήσεις τῶν Ἠθικῶν (τοῦ Μ. Βασιλεῖου)
- 25 Ἐξηγήσεις τῶν κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν ἀναγνωσμάτων
ἐκ τῶν ἱερῶν πράξεων τῶν ἁγίων καὶ θεοπνευστῶν ἐ-
πιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μεταφρασθέντων ἐκ
τῶν θείων κλημάτων τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν
Ἰωάννου τοῦ Χρυσορρήμονος, δασκάνη τοῦ Οἰκουμενι-
κοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου
- 1808 26 Μυρίκων, Ἰωάννου Ἱεροσολύμων Κεφαληνέως, ἱερο-
κήρυκος, Ἀρχιμ. τῆς Μ. Ἐκκλησίας.
- 27 Ἀκολουθία τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος καὶ πανευφῆ-
μου Ἐδφημίας. Συνετέθη ὑπὸ τινος εὐσεβοῦς, ἐξε-
δόθη ἐπιμελεῖς τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Παγκάρου τῆς
Μ. Ἐκκλησίας.
- 1809 28 Παράφρασις εἰς τὸ ἀπλοῦστερον τοῦ Πατριαρχικοῦ
καὶ συνοδικοῦ γράμματος πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ προ-
τροπὴν τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ὅπερ
ἐξέδωκεν ὁ Οἰκ. Πατριάρχης Καλλίνικος πρὸς τοὺς
ἐν Κων/πόλει καὶ ἀπανταχοῦ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθο-
δόξους Χριστιανοὺς. Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ.
τοῦ ΣΧΧΑ Παναγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου κυρίου
Καίσαρος Βυζαντίου.

Ἡμεῖς τὸ ἄνωτέρω βιβλίον περιέχεται καὶ ἡ Τουρκικὴ μετάφρασις.
Ἑλληνικὸν κείμενον σελ. 1-25, Τουρκικὸν 26-40

- 1811 29 Ἡ θεία καὶ ἱερά Ἐκκολουθία τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυ-
ρος Ἐλευθερίου, ψαλλομένης κατὰ τὴν δεκάτην πέμ-
την τοῦ Δεκεμβρίου ὑπὸ τοῦ ἱερολογιωτάτου κυρί-
ου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, β' ἔκδ.
- 1815 30 Που αλτινολουκ αγιαν κιταπτα " "
Μετάφρ. τοῦ νέμσεχερλί Παπά Γεώργιος
- 31 Συμεὸν θεολόγος τεγιλέν κιτάπ
Μετάφρ. τοῦ νέμσεχερλί Παπά Γεώργιος
- 1816 32 Διδασκαλία εὐσύννοκτος περὶ τῶν θανάσιμων καὶ
συγγνωστῶν ἁμαρτημάτων, Γενναδίου ἀρχιεπισκόπου
Κων/πόλεως τοῦ Σχολαρίου.
- 33 Ἰσταμπούλ πατριγὴ δλάν Γεννάδιος Σχολάριος
χαζρετλερινίν χατίκ μουμίτε. Βέ γέϊρ μουμίτε
γιάνι ἰνσάν τζανινά δλουμ βεριτζί βέ δλουμ
βερμεγιτζί γιουναχλερέ δαϊρ τσαλιφ ἔγλερ-
δικλερί τσαλιμι μουχτασαρινῆν γιουνανι δέν
λίσάνι τουρκιγέ τερτζουμεσῆδερ. Κουτσσερλεφ
Ρουχπανλεριντέν Σινασονλου Προκόπιος Βαχι-
πτέν τερτζουμε δλουνημουσσδερ.
- 34 Νέα Ἀριάδνη.
- 1818 35 Ἐκκολουθία τοῦ δόξου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡ-
μῶν Στυλιανοῦ, β' ἔκδ.
- 36 Ἀκανθίσματα ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ
Χρυσοστόμου περὶ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Παλαι-
ᾶς καὶ νέας Διαθήκης.
- 37 Θύρα τῆς μετανοίας, Τοβκέ ἔτμενίν κακισί, Για-
χετ φηρκάτ κετηριτζῆ τζανά φαγτελί κιτέπτιβ.

ΣΚΕΣ

»

- 38 Σεργίου Ἰωάννου ἐπίτομος ἱστορία τῆς ἰατρικῆς τέχνης.
- 39 Φαρμακοποιία γενική ἐκ τῶν πλέον νεωτέρων σοφῶν καὶ χημικῶν καὶ φαρμακοποιῶν συγγραφέων τῆς Εὐρώπης μάλιστα ἐκ τοῦ σοφοῦ χημικοῦ Βρουνια-πέλλου, Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θετταλοῦ.
- 1819(1) 40 Βίος τοῦ Γουλιέλμου Κέλττ ἡ ὁ εὐδαίμων Χριστιανός.
- 41 Ἐπιτομή βραχεῖα τε καὶ ραβία περὶ τοῦ ὅπως δεῖ διαλέγεσθαι μετὰ τῶν θεϊστῶν συγγραφεῖσα ὑπὸ Λελλίου, καὶ ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.
Ἐπὶ Λελλίου μετεφράσθη ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.
- 42 Κιβωτός τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τόμ. α'
- 43 Περιγραφή τοῦ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Δράμας καὶ Θιπέων ἱεροῦ Μοναστηρίου τῆς ~~Κοσμοπόλεως~~ Ἐπεργίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς ἐκονομαζομένης Κοσμοεικόσης, καὶ τοῦ γενομένου θαύματος εἰς τὴν ἐν αὐτῇ ἱερᾷ καὶ θαυματουργῶν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Ἐπὶ πανασιολογιωτάτου Ἰλαρίωνος Σιναΐτου Κρητός.
- 44 Σακηλερε φαζιλετ κουλαουζου γιανι, ενσανιν εταση λαζημ ολαν πορτζλαρινιν σουρουλου ταρifi. Μετάφρ. ὑπὸ τοῦ Καρακιουλῶ Ζαντέ Κατζῆ Γρηγόριου Α. Ἀναστασίου.

1. Ὅθεν Βρεττόν κατατάσσει τὰ ~~Καρακ~~ φυσιογνωμονικά τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου, ὡς ἐκδοθέντα κατὰ τὸ 1819. Εἰς τὰ Καραμανλιδικὰ δὲμος τοῦ Δαλέξιου δὲν ὑπάρχει μαρτυρία περὶ τῆς ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφεῖο ἐκτυπώσεως τοῦ ἔργου τούτου ὅθεν καὶ δὲν διαλαμβάνεται ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ.

- 1820 45 Ἀρχιερατικόν, ἐπιμελεῖσθ τῶν ἐφθρῶν τῆς πατριαρχικῆς τυπογραφίας.
- 46 Πατεριμὴ ἀλτιν ἀγιζλι Ιωάννησιν Κιουλλου Βατλεριντέν κιντζι μισαλι σατζιλαν, Μετάφρ. ὑπὸ τοῦ Κατληγεδῶργη, υἱοῦ τοῦ Κατλιῆ Ζαχαρία ἐκ Μπουρντουρ.
- 1821 47 Ἑρμηνεῖα εἰς τοὺς ἑκατὸν πενήκοντα ψαλοὺς τοῦ Προφητᾶνακτος καὶ Θεοπάτορος Δαυῖδ, Ἐδουμφοῦ τοῦ Ζηγαδηνοῦ.
- 1835 48 Σερτεφ Κουλαβουζ. Μετάφρ. ὑπὸ τοῦ Παπαγεδῶργη ἐκ Μπουρντουρ.
- 1836 49 Πατεριμὴ ἀγιζ ἀλτιν ἀγιζλι Ιωάννησιν Κιουλλου Βατλεριντέν κιντζι μισαλι σατζιλαν, β' ἐκδ.
- 50 Τεφεκιουρι ρουχανι, Μετάφρ. ὑπὸ Κρυσάνθου Παπαμηχάλογλου ἐκ Κερμέρ.
- 1839 52 Ἰκατετναμέ.
- 1843 52 Ἡ Πανδώρα, ἦτοι ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ ἡδυτέρων ἐξωτερικῶν μελῶν, τόμ. Α', ἐξεδόθη ὑπὸ Θεοδῶρου Παπακαρδῆσχου τοῦ Φωκαέως.
- 1844 53 Διάλογος τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορτίου ἐπισκόπου Αἰθιοπίας, μετάφρ. Πατῆ Κρυσάφη.
- 1846 54 Λισάν μπακζεσί
- 1882 55 Ἑλληνικὴ μυθολογία, Α' καὶ Β' τεύχος 1881-1882
- 56 οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Μισσιονᾶριοι τοῦ Προτεστάντισμοῦ, Μ. Δ. Χαροδοπούλου.
- 57 Πάπα Λεόντος ΙΓ', Ἐγκυκλίου Ἐπιστολῆς ἔλεγχος, Φιλοθέου Βρυεννίου.

- 1833 58 α') 'Αφελής ἄποψις τῶν ἀξιώσεων τῆς 'Ορθοδόξου Καθολικῆς 'Εκκλησίας ὡς ἀντικειμένων ταῖς λοιπαῖς Χριστιανικαῖς 'Εκκλησίαις, ὑπὸ J. J. Overbeck, Μετάφρ. πρεσβυτέρου 'Ι. Δ. Φωροπούλου.
β') Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς 'Ακαδημίας.
- 1886 59 Στοιχειώδης ἱστορία Ῥωμαϊκῆ ἱστορίας, δ' ἔκδ.
- 1887 60 Πρακτικαὶ γνώσεις 'Ορυκτολογίας, Α. Ρίτζου
61 Πρῶτα στοιχεῖα ἀριθμητικῆς, γ' ἔκδ., Γ. Κων/τινίδου.
62 Στοιχειώδης ἱστορία τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, γ' ἔκδ., Κ. Ζαχαριάδου.
- 1888 63 'Ηθικὴ ψυχαγωγία, Γερμανοῦ 'Αφθονίδου Σιναΐτου
64 Κανονικαὶ διατάξεις, Μανουήλ Γεδεών.
65 Παράρτημα τῆς 'Εκκλησιαστικῆς 'Αληθείας, ἐπιστολὰ Μ. Γεδεών.
66 Στοιχειώδης Γεωγραφία, Κ. Ζαχαριάδου καὶ Α. Σπαθάρη
67 Τριετῆς ἀνώτερος κύκλος παιδαγωγικῆς σχολῆς, 'Ιωάννου Μύλλερ.
68 Τυπικόν γ' ἔκδ. συμπληρωθὲν ὑπὸ Γ. Βιολάκη.
- 1890 69 'Ελληνικὴ 'Ιστορία, Α', Β', Γ' τετῆχη 1890-91 Κ. Ζαχαριάδου.
70 'Ο παῖς ἐν τῷ οἴκῳ Β. Σωτηριάδου
- 1891 71 Εἰσαγωγή εἰς τὴν 'Αγίαν Γραφήν, Κ. Παρίτση
72 Στοιχεῖα 'Ιχνογραφίας, μέρος α', Ν. Βούρου.
73 Σύνοψις τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀκολουθειῶν ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τῆς τῆς πατριαρχικῆς τυπογραφεῖον διευθυνούσης ἐπιτροπῆς.
- 1892 74 'Εγχειρίδιον Ῥωμαϊκῆς 'Ιστορίας, Κ. Ζαχαριάδου

- 75 Τό "Άγιον Πάσχα,Κ.Βυζαντίου
- 1893 76 Διδασκαλία τῆς καθόλου μουσικῆς γλώσσης,Ν. Παγανᾶ.
- 77 'Εγχειρίδιον 'Ελληνικῆς ἀρχαιολογίας,β' ἔκδ.Κ. Ζαχαριάδου.
- 78 Πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως δημοτικοῦ ἀριθμητικῆ συντεταγμένη κατὰ ὅριαῖτα μαθήματα καὶ μηνιαῖα κεφάλαια μετὰ πεντακοσίων εἴκοσι προβλημάτων, ἀσκήσεων προφορικῶν καὶ γραπτῶν,'Απ.Δημηριάδου.
- 1894 79 Γενικοὶ Κανονισμοὶ τῶν 'Αρμενικῶν ἐν Κων/πόλει Πατριαρχείων,Μετάφρ.Δ.Τσολακίδου.
- 80 Περὶ Πενδάρου, Παναγιώτου Γ.Παπακων/τίνου.
- 1895 81 'Ιερατικόν,διευθύνουσα ἐπιτροπὴ τοῦ τυπογραφείου
- 82 Πατρολογία ἢ 'Εκκ.Φιλολογία,'Αρχ.'Απ.Χριστοδοῦλου.
- 83 α') Πρόχειρον Νομικόν,'Αρχ.Μελισσηνοῦ Χριστοδοῦλου, β') 'Η μνηστεία ἐν τῇ 'Α.'Ορθ.'Εκκλησίᾳ
- 1897 84 Βασιλεῖου ἀρχιεπισκόπου Σμύρνης,ὑπόμνημα περὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἀφορισμοῦ κατὰ τοὺς θεοὺς καὶ ἱε- ροῦς κανόνας καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν θεηγόρων πατέρων τῆς 'Ορθ.Καθ.τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας.
- 85 'Επίτομος 'Ιερά 'Ιστορία
- 86 'Η θράκη καὶ αἱ σαράντα 'Εκκλησίαι μετὰ τινῶν διοικητικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων,ἀρχ.Μελισση- νοῦ Χριστοδοῦλου.
- 87 Τό κακόν παρὰ Πλάτωνι(β' τμήμα ἢ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ)
- 1898 88 Γνώσεις ἐκ τοῦ τυπικοῦ τῶν μονῶν τοῦ Γαλησίου ὄρους,Μ.Γεδεών.

- 1899 89 Γενικαί γνώσεις περί Χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας,
Ἄνδρέου Σ. Κοπάση.
- 90 Λεξικόν Τουρκοελληνικόν, τόμ. α', Ι. Κλωρός.
- 1900 91 Γραμματική τῆς Ὀθωμανικῆς γλώσσης, δ' ἔκδ. Ι.
Κλωροῦ.
- 92 Μέθοδος πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Ὀθωμανικῆς γλώσσης,
α' βιβλ., γ' ἔκδ. Ι. Κλωρός.
- 1904 93 Ἡ Καινὴ Διαθήκη
- 94 Νέα βιβλιοθήκη ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἰδίᾳ τῶν
καθ' ἡμᾶς εὐλογίᾳ καὶ συνέσει τοῦ Παναγιωτάτου
Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, Ἰωακείμ τοῦ Γ' τοῦ ἀπὸ
Θεσ/νίκης, α' τεύχος, Μανουὴλ Γεδεών.
- 1905 95 Ἐορτολόγιον Κωνσταντινοπόλεως προσκυνητοῦ
- 1906 96 Ἐπιτομὴ ἀποδοθέντα τοῖς ἐν Κων/πόλει ἀντιπρο-
σώποις τῶν μεγάλων δυνάμεων μετὰ καὶ ἑτέρων ἐγγρά-
φων σχετικῶν πρὸς τὰ προσφάτως ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ
Ἀνατολικῇ Ρωμίᾳ διαδραματιζόμενα, ἀπὸ Οἰκουμενι-
κοῦ Πατριάρχου.

γ) Ἔργα ἄνευ χρονολογίας

- 97 Ἀνθολογία Βυζαντινῆ, Μ. Γεδεών
- 98 Γεωγραφία ἀπὸ Κ. Ζαχαριάδου καὶ Α. Σπαθάρη
- 99 Διδασκαλία τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Γρ. Καρόδη
- 100 Ἐξηγήσεις τῶν εἰς τὴν ἐξαήμερον ἑνδεκά ὁμιλιῶν τοῦ ἐν ἁγί-
οις Πατρὸς ἡμῶν Βασιλεῖου τοῦ Μεγάλου
- 101 Ἐρμηνεία τῶν κατὰ τὰς Κυριακὰς περικοπῶν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγ-
γελίου τοῦ Μ. Ρήτορος τῆς Μ. Ἐκκλησίας, Μ. Χαμουδόπουλος

- 102 Θρησκευτικός Ἀρωγός- Γρηγορίου Καρύδη
- 103 Ἱερογραφική ἁρμονία, διορθωθείσα ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἐξ
 Ἀμόριανουπόλεως Μεγάλου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀγίας τοῦ
 Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας, Κυριλλου.
- 104 Οἱ Γενικοὶ Κανονισμοὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν
 πραγμάτων τῶν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν ἑθόνων, ἀνατύκωσις
 ὑπὸ τῆς διευθυνούσης ἐπιτροπῆς.
- 105 Οἶκος καὶ σχολεῖον ὑπὸ Θ.Ο., Κ.Ν. Θεοδώρου καὶ Ι.Α.
- 106 Προσευχητάρια
- 107 Στοιχειώδης Ἀριθμητική, Η' ἐκδ. ὑπὸ Γ.Κων/τινίδου
- 108 Στοιχειώδης πρακτικὴ Ἀριθμητική, Γ, Κων/τινίδου.

δ*) ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

*Αγαθαγγέλου Κυθωνιῶν:

Τὸ πρῶτον Ἱστορικόν, ἀρ. ἐκδ. 14

Γρηγορίου Ἱστορικά Ἐπη, 1952, ἀρ. ἐκδ. 22

Αἰμιλιανοῦ Πρωτοσ:, *

Λόγος εἰς τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, ἀρ. 42

*Ὁ Σταυρός, τὸ αἰώνιον σύμβολον τῆς σωτηρίας, 1955, ἀρ. ἐκδ. 53

*Ἡ μεταφυσικὴ διδασκαλία τοῦ Σταυροῦ, 1955, ἀρ. ἐκδ. 54

*Ἡ ἐν Χριστῷ εἰρήνη, 1961, ἀρ. ἐκδ. 85

Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου:

Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου Α' τμήμα χειρογράφων Παναγίας Καμαριωτίσσης, 1955

*Αναλυτικὸν καὶ ἡρολόγιον πρόγραμμα τῶν ἑξατάξιων Ρωμαίων σχολῶν πρώτης παιδείας, 1954, ἀρ. ἐκδ. 45

Γεωργίου Τσέτση:

*Ἡ ἔνταξις τῶν ἁγίων εἰς τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας, 1962, ἀρ. ἐκδ. 85

Γενναδίου Ἡλιουκόλεως:

Τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου Ἀθανασίου Α' ἐπιστολομαῖαι διδασκαλαί, 1952, ἀρ. ἐκδ. 13.

Λόγος πανηγυρικὸς, 1952, ἀρ. ἐκδ. 7

*Ὁ Γάμος καὶ ἡ διάζευξις ἀπὸ ἁπόψεως Ὁρθ. Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ πολιτικῆς πλευρᾶς, 1953, ἀρ. ἐκδ. 34

Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν πανσέπτῳ Πατρ. Ναῶ, 1954, ἀρ. ἐκδ. 40

*Ἡ ὀριστικὴ διαμόρφωσις τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος, 1951

*Ἡ περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλία τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου, 1954, ἀρ. ἐκδ. 44

*Ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ διαμονὴ τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου Ἰωσήφ τοῦ Β', 1955, 55

*Ἡ αὐτοκαθαίρεσις ἐν τῇ Ὁρθ. Ἐκκλησίᾳ, εὐλύττωσις καὶ διάζευξις παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, 1953, ἀρ. ἐκδ. 23

- Μητροπόλεως Δέρκων, Χριστιανικόν Ἡμερολόγιον, ἀρ. ἐκδ. 20.
- Δωροθέου Πριγκηποννήσων: Ἡ φύσις μέσα ἀπὸ τὴν πόρῃσι, 1963, ἀρ. ἐκδ. 97
- Ἡ πορεία τοῦ Πατριάρχου, 1964, ἀρ. ἐκδ. 110
- , Τεμάχια τινὰ Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐν Ἀμάσρῃ, ἀρ. ἐκδ. 11
- Τὰ ἐγκώμια τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, 1952, ἀρ. ἐκδ. 5
- Τὸ ἴδιον, 1960, ἀρ. ἐκδ. 77
- Ἐλευθεροπούλου Δήμου:
- Τὰ μαθήματα τῆς πρώτης παιδείας καὶ τρόπος διδασκαλίας αὐτῶν, ἀρ. ἐκδ. 86.
- Ἔμεῖς καὶ τὸ παιδί, ἀρ. ἐκδ. 94
- Τὸ ἱερόν ἀψίασμα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ, 1952, ἀρ. ἐκδ. 6
- Κανονισμός Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Κάλκης, ἀρ. ἐκδ. 26
- Ἱερωνύμου Ροδουπόλεως:
- Ποῖοι εἶναι οἱ χιλιασταί ἢ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, 1960, ἀρ. ἐκδ. 76
- Ποῖοι εἶναι οἱ ἀντιβεντισταί τῆς 7ης ἡμέρας ἢ Σαββατισταί, ἀρ. ἐκδ. 82
- Ἰακώβου Φιλαδελφείας:
- Ἡ β' γενικὴ συνέλευσις τοῦ Π. Σ. Ε. ἐν Ἐβανστον, 1955, ἀρ. ἐκδ. 58
- Κομνηνοῦ Παντολέοντος:
- Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην β' ἀποκάλυψιν, 1923,
- Καρμύρη Ἰωάννου:
- Ἡ διαίρεσις τῆς Χριστιανοσύνης καὶ αἱ δυνατότητες ἐπανενώσεως αὐτῆς ἐπὶ τῇ 900τῇ ἐπετεῖᾳ τοῦ Σχίσματος, 1954, ἀρ. ἐκδ. 48
- Κυρίλλου Καλδίας:
- Ἡ συμβολὴ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάστασιν τῆς ζωῆς, 1953, ἀρ. ἐκδ. 38.
- Λαοῦρδα Βασιλείου, Παΐσιος Ἀγουρίδης καὶ Θώτιος, 1952,
- Μαξίμου Σάρδεων:
- Ἡ ἐν Μαλαμπάρ τῶν Ἰνδιῶν Συριανῆ Ἐκκλησία, 1953, ἀρ. ἐκδ. 35

- Πανορθόδοξος Διάσκεψις τῆς Ρόδου, 1961, ἀρ. ἐκδ. 105
- Νικοδήμου Χαρβαλιᾶ:
- Τό ἄρτοφύριον τῆς Ζωῆς, Λυρικές ἑρμηνεῖες Εὐαγγελικῶν περικοπῶν, 1955, ἀρ. ἐκδ. 49
- Παναγιωτίδου Ἰωάννου:
- Λόγος πανηγυρικός, 1952;
- Πολυκάρκου Προύσσης:
- Αἱ Βλαχέρναι. Ὁ ἱερός Ναός καί τῷ ἐν αὐτῷ σεπτόν Πατριαρχικόν Ἄγισμα, 1952, ἀρ. ἐκδ. 8.
- Πασαδαίου Ἀριστείδου:
- Ἡ αἰσθητική πλευρά τοῦ προβλήματος τῆς ἀνοικοδομησῆς τῶν ἱερῶν ναῶν τῆς πόλεως, 1956, ἀρ. ἐκδ. 62
- Συμεῶν Ἀμαρυλλίου:
- Λόγος εἰς τήν Κυριακήν τῶν Βαΐων, ἀρ. ἐκδ. 43.
- Σταυρίδου Βασιλείου:
- Ὁ Βασίλειος Ἀντωνιάδης καί τῶ θεολογικόν αὐτοῦ ἔργον, 1956, ἀρ. ἐκδ. 59
- Ὁ Φραγκίσκος τῆς Ἀσσίζης, 1960, ἀρ. ἐκδ. 80
- Ἰωάννης Παναγιωτίδης. Ὁ βίος καί τῶ ἔργον αὐτοῦ, ἀρ. ἐκδ. 45
- Τό διορθόδοξον καί διαχριστιανικόν ἔργον τοῦ Γερμανοῦ Στρηνοπόδλου πρό τῆς ἀνυψώσεως του εἰς τήν Μητρόπολιν Θυατειρων, ἀρ. ἐκδ. 73.
- Οἱ λαῖκοι ἐν τῷ Ὁρθοδόξῳ κόσμῳ, ἀρ. ἐκδ. 84.
- Ἡ τρίτη γενική συνέλευσις τοῦ Π.Σ.Ε. ἐν Νέῳ Δελχί τῶν Ἰνδιῶν, ἀρ. ἐκδ. 87.
- Σκέψεις Ῥωμαιοκαθολικοῦ θεολόγου ἐπί τῶν ἐνωτικῶν προβλημάτων, 1963, ἀρ. ἐκδ. 96
- Δημοσιεύματα, 1963, ἀρ. ἐκδ. 98
- Τό καταστατικόν τοῦ Π.Σ.Ε., ἀρ. ἐκδ. 106
- Λόγος ἐκφωνηθείς κατά τήν ἑξῆς ἑναρξιν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς χιλιετηρίδος Ἁ-

γίου Όρους "Αθω εν τῇ Θ.Σ.Χ., 1963, ἀρ. ἐκδ. 109

Τιμοθέου Τενεδιοῦ:

Ἱερά Ἀκολουθία καὶ βίος τῆς Ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ ἱσαποστόλου Φωτεινῆς τῆς Σαμαρείτιδος ἑορταζομένης τῇ 26ῃ Φεβρουαρίου, 1961, ἀρ. ἐκδ. 87

Φιλοθέου Προικοννήσου:

Ἑρμηνεία εἰς τὸ Ματθαίου, στ(19,33) ἐκ τῶ ὄρους διδασχῆ τοῦ Κυρίου, 1955, ἀρ. ἐκδ. 50

Χρυσοστόμου Μύρων:

Τεχνητὴ Γονιμοποίησις καὶ Θεολογία, ἀρ. ἐκδ. 66

Αἱ ἐν Κοταγιάμ τῶν Ἰνδιῶν θεολογικαὶ συνομιλίαι μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Συνορθοδόξων τοῦ Μαλαμπάρ, 1957, ἀρ. ἐκδ. 64

Ἰδεῶν διασπλάτυνσις. Ἐνωσις καὶ ἐνότης, 1960, ἀρ. ἐκδ. 81

Ὁρθόδοξοι κατόψεις,

Ἡ β' Βατικανὴ Σύνοδος κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς περίοδον ἐργασιῶν, 1963, ἀρ. ἐκδ. 102

Ἡ θεολογία καὶ ὁ κῆρυξ κῆρυξ ποῦ ἔρχεται, 1963, ἀρ. ἐκδ. 103

Τὸ Οἰκ. Πατριαρχεῖον καὶ ἡ ἱεραποστολή, 1953, ἀρ. ἐκδ. 25

Παράρτημα.

Δίνου Γερμανοῦ:

Περὶ τοῦ κήρυξ τοῦ βαπτίσματος τῶν αἱερτικῶν, 1952, ἀρ. ἐκδ. 19

Τσάκωνα Δ:

Ὁ θεολογῶν πνευματικὸς ἄνθρωπος καὶ ὁ Παταρισμάντης, ἀρ. ἐκδ. 22

Ἁγαθαγγέλου Κυθωνιῶν:

Γρηγορίου Παραίνεσις πρὸς Σέλευκον, 1953, ἀρ. ἐκδ. 30

Μουζαφέρ Ραμαζάνογλου: Ὁ Μ. Κων/τίνος καὶ ἡ προσωπικότης αὐτοῦ, 1959, ἀρ. ἐκδ. 47

Ἐκκλησιαστικὴ ζωγραφικὴ, 1959, ἀρ. ἐκδ. 47

*Η τριακονταετηρίς του Κ.Ι. Παναγιωτίδου, αρ. έκδ. 51, 1955

Ο Οίκ. Πατριάρχης Γερμανίας ἡ Δ' ἰδρυτικὴ τῆς Ι.Θ.Ι.Χ 1954, αρ. έκδ. 37

*Η β' συνέλευσις τοῦ Π.Σ.Ε., 1959.

Πανορθόδοξος Διασκέψις Ρόδου, κατάλογος θεμάτων μελλομένης προσυνόδου,
1961, αρ. 89

Πρακτικὴ τῆς ἐν Ρόδῳ Πανορθόδοξου Διασκέψεως, 1962, αρ. έκδ. 89

*Η εἰς τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖον ἐπισκεψις τῆς Α. Χάριτος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου
Καντουαρίας κ. Ἀρθούρ Μιχαήλ Ράμσεϋ, 1962, αρ. έκδ. 90

Σάραξων Μαξίμου:

Παλααιοκαθολικισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία, 1962, αρ. έκδ. 92

Δωροθέου Πριγκηποννήσων:

*Η Δυτικὴ Ὁρθοδοξία, 1962, αρ. έκδ. 93

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1-Βρεττοῦ Ἀνδρέου, Νεοελληνική Φιλολογία, 1854
- 2-Γεδεὼν Μανουήλ, Πατριαρχικοὶ Μήνακες, Κων/πολις
- 3-Γενναδίου Ἡλίουκλέως, Τὸ πρῶτον ἐν Κων/πόλει πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον, Ὁρθοδοξία, 6(1931)295-300
- 4-Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, Περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλῆμ πατριαρχευσάντων εἰς τὰ βιβλία.
- 5-Μεθᾶ Ζαχαρίου, Κατάλογος Πατριαρχῶν Κων/πόλεως, β' ἐκδ. Ἀθ., 1884
- 6-Πακαδοπούλου Χρυσοστόμου, Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους, Η.Α.Α. 10(1935)33-56.
- 7-Παρανίκα Παρθαίου, Σχεδίασμα, Κων/πολις, 1867
- 8-Σάθας Κων, Βιογραφικὸν Σχεδίασμα τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β', Ἀθ. 1870.
- 9- Salouille S. Ἑρραμανλίδικα, Ἀθ.
- 10-Φοροπούλου Ἰωακείμ, Ἀνάλεκτα ἐκ τῶν πατριαρχικῶν Κωδίκων, Ε.Α. 20(1900)108, 20(1900)145-148
- 11-Καμουθεπούλου Μηνᾶ, Περὶ τοῦ κράτους ἐν Ἀνατολῇ τυπογραφείου, Ε.Α. 1(1800)1-2, 7-9, 37-39, 71-72, 108-109
- 12-Ἰχιμάντου Ἀθ., Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, Κων/πολις, 1870.